

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ЄВРОПЕЙСЬКИХ І СХІДНИХ МОВ ТА ПЕРЕКЛАДУ

Робота допущена до захисту
Зав. кафедри
Зінукова Наталія Вікторівна
д. пед. наук, професор

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

**«ФУНКЦІЇ ЕКСПРЕСИВНО-ЕМОЦІЙНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ЇЇ
ПЕРЕКЛАДУ У ХУДОЖНЬОМУ ІСПОВЕДАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ:
«ШАЛЕНО. ГЛИБОКО: ЩОДЕННИКИ АЛАНА РІКМАНА»»**

Здобувачки Ковтун Марини Сергіївни
ОПП «Переклад (англійська)»
Спеціальність 035 Філологія
Керівник кваліфікаційної роботи
Степанова Анна Аркадіївна
д. філол. наук, професор

Дніпро
2024

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ
КАФЕДРА ЄВРОПЕЙСЬКИХ І СХІДНИХ МОВ ТА ПЕРЕКЛАДУ

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри Зінуква Н.В.
д. пед. наук, професор
«04» вересня 2023 р.

ЗАВДАННЯ

**на кваліфікаційну роботу
здобувачу денної форми навчання
освітнього ступеня «магістр» ОПП «Переклад (англійська)» спеціальності
035 Філологія
Ковтун Марині Сергіївні**

Тема кваліфікаційної роботи «Функції експресивно-емоційної лексики та її перекладу у художньому ісповедальному дискурсі: «Шалено. Глибоко: Щоденники Алана Рікмана»»

Керівник кваліфікаційної роботи Степанова Анна Аркадіївна

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи		Підписи
		за планом	фактично	
1	Закріплення керівника кваліфікаційної роботи	04.09.2023	04.09.2023	
2	Вибір та обговорення теми кваліфікаційної роботи	04.09. 2023	04.09. 2023	
3	Остаточне затвердження теми кваліфікаційної роботи	24.10. 2023	24.10. 2023	
4	Одержання завдання на кваліфікаційну роботу у наукового керівника	04.09. 2023	04.09. 2023	
5	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	18.09. 2023	18.09. 2023	
6	Виконання першого розділу	25.10. 2023	25.10. 2023	
7	Виконання другого розділу	30.11. 2023	30.11. 2023	
8	Виконання третього розділу	15.12. 2023	15.12. 2023	
9	Оформлення висновків і рекомендацій	30.12. 2023	30.12. 2023	
10	Оформлення роботи, одержання відзиву	08.01.2024	08.01.2024	
11	Попередній захист кваліфікаційної роботи	20.12.2023	20.12.2023	
12	Захист кваліфікаційної роботи	16.01. 2024	16.01.2024	

Дата видачі завдання «04» вересня 2023 р.

Здобувач Ковтун М. С.

Керівник кваліфікаційної роботи Степанова А. А.

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол № 1 від 29 серпня 2023 р. Зав. кафедри _____ Н. В. Зінуква

ВІДГУК КЕРІВНИКА

на кваліфікаційну роботу магістра за темою
«Функції експресивно-емоційної лексики та її перекладу у художньому ісповедальному дискурсі: «Шалено. Глибоко: Щоденники Алана Рікмана»»
здобувача 2 курсу
ОПП «Переклад (англійська)» Ковтун Марини Сергіївни

Оцінка окремих складових кваліфікаційної роботи:

1. **Оформлення роботи** (не більше 10 балів) - 10
(відповідність оформлення кваліфікаційної роботи встановленим університетом вимогам: кількість сторінок; оформлення титульного листа, рисунків, таблиць, діаграм, посилань, списку літератури тощо)

2. **Своєчасність подання окремих елементів роботи керівнику** (кожний своєчасно поданий елемент дає по 5 балів, не більше 20 балів) 18

---

3. **Теоретичний та аналітичний аспекти роботи** (не більше 25 балів) з них:

- **Структура та логічність побудови роботи** - 5
(відповідність змісту назви теми, наявність та зміст Вступу; виділення 3-4 глав, в кожній із яких – по 2-3 параграфи, наявність та зміст Висновків, логіка побудови роботи в цілому та в межах окремих розділів)

- **Фактичний матеріал** - 5
(наявність фактичного матеріалу, в тому числі зібраного здобувачем за допомогою лінгвістичного аналізу)

- **Використання лінгвістичних методів аналізу** - 5

- **Використання літератури** - 5
(масштаби представлення в роботі сучасних досліджень даної проблематики, критичність аналізу публікацій та підходів, представлених в літературі та інших інформаційних джерелах)

- **Повнота та деталізація** (ступінь повноти та деталізації при розкритті основних аспектів теми роботи) 5

4. Практична реалізація результатів дослідження (не більше 20 балів) - 20

(наявність та ступінь обґрунтованості рекомендацій та пропозицій, викладених в роботі та відбиваючих власний погляд студента)

5. Оцінка попереднього захисту (не більше 25 балів) 25

Додаткові думки та загальний висновок керівника

Кваліфікаційна робота Ковтун М.С. виконана на високому науковому рівні, цілком відповідає встановленим вимогам і може бути допущена до захисту.

Робота заслуговує на високу оцінку

Загальна оцінка (не більше 100 балів) **98 балів (Відмінно) А**

Дата оформлення відгуку 06 січня 2024 р.

КЕРІВНИК
кваліфікаційної роботи

Степанова А. А.

д. філол. наук, професор

(підпис)

АНОТАЦІЯ

У роботі розглядаються лінгвостилістичні особливості перекладу емоційно-оцінної лексики у художньому тексті. Актуальність роботи визначається зростаючим інтересом до вивчення емоційно-оцінної лексики у різних мовах та способах її перекладу. Застосовані такі методи лінгвістичного дослідження: лінгвістична атрибуція зібраного матеріалу, компонентний та дефіційний аналіз із використанням сучасних словників, контекстуальний аналіз. Вибір методів дослідження багато в чому визначався також експериментальним характером роботи та необхідністю отримання деяких кількісних оцінок досліджуваних параметрів.

У роботі було проведено комплексний теоретичний аналіз ступінь вивченості експресивно-емоційної лексики, характеристики дискурсу, розуміння в науковому полі дослідження такої лексики, можливостей її перекладу та труднощів які виникають у процесі такого перекладу. Проведено лінгвістичний аналіз емоційно-експресивної лексики на матеріалі книги «Шалено, глибоко. Щоденники Алана Рікмана». По результатам аналізу визначена сукупність теоретичних та методичних принципів адекватного перекладу емоційно-експресивної лексики в текстах англomовної художньої літератури українською мовою.

Ключові слова: експресивно-емоційна лексика, адекватний переклад, спосіб перекладу, художній емоційно-експресивний дискурс

SUMMARY

Linguistic-stylistic features of the translation of emotional-evaluative vocabulary in a fiction text are considered in the work. The relevance of the work is determined by the growing interest in the study of emotional and evaluative vocabulary in various languages and methods of its translation. The following methods of linguistic research are used: linguistic attribution of the collected material, component and deficiency analysis using modern dictionaries, contextual analysis. The choice of research methods was largely determined by the experimental nature of the work and the need to obtain some quantitative estimates of the studied parameters.

In the work, a comprehensive theoretical analysis of the degree of study of expressive-emotional vocabulary, discourse characteristics, understanding in the scientific field of research of such vocabulary, the possibilities of its translation and difficulties that arise in the process of such translation was carried out. A linguistic analysis of emotional and expressive vocabulary was conducted based on the material of the book "Madly, deeply. The Alan Rickman Diaries". Based on the results of the analysis, a set of theoretical and methodical principles of adequate translation of emotional and expressive vocabulary in the texts of English-language fiction into Ukrainian was determined.

Key words: expressive-emotional vocabulary, adequate translation, method of translation, fiction emotional-expressive discourse

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
Розділ 1 Теоретичний контекст експресивно-емоційної лексики в художньому ісповедальному дискурсі	11
1.1. Ступінь вивченості експресивно-емоційної лексики.....	11
1.2. Визначення експресивно-емоційної лексики.....	23
1.3. Особливості дискурсу	31
1.4. Особливості перекладу	37
Розділ 2 Лінгвістичний аналіз емоційно-експресивної лексики в творі «Шалено. Глибоко: Щоденники Алана Рікмана».....	50
2.1. Емоційно-експресивна лексика, виражена іменниками	50
2.2. Емоційно-експресивна лексика, виражена прикметниками або дієприкметниками	56
2.3. Емоційно-експресивна лексика, виражена дієсловами.....	69
2.4. Емоційно-експресивна лексика, виражена прислівниками.....	70
2.5. Емоційно-експресивна лексика, виражена комбінацією частин мови..	72
РОЗДІЛ 3 Способи перекладу емоційно-експресивної лексики в творі «Шалено. Глибоко: Щоденники Алана Рікмана».....	80
3.1. Переклад за допомогою еквівалента	80
3.2. Переклад за допомогою аналога	94
3.3. Переклад за допомогою заміни	98
ВИСНОВКИ.....	105
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	107
ДОДАТОК 1	114
ДОДАТОК 2	126
ДОДАТОК 3	127
ABSTRACT OF MASTER’S THESIS.....	128

ВСТУП

Питання категорії експресивності розробляються сучасними дослідниками у системному, функціонально-комунікативному, когнітивному, лінгвокультурологічному, психолінгвістичному та нейролінгвістичному аспектах і набувають все більшої актуальності. Про це свідчать різноспрямовані публікації вітчизняних та зарубіжних лінгвістів. У цьому контексті проблема перекладу емоційно-експресивної лексики – одна з важливих проблем теорії та практики перекладу. Кожна мова, відбиваючи світогляд, звичаї і побут народу, містить у собі мовні одиниці, які не мають повного еквівалентного перекладу і навіть семантично близького поняття в інших мовах. Необхідно враховувати також і посилення наприкінці двадцятого століття інтересу до особистості і, як наслідок, пошук нових ефективних засобів для найбільш ємної та виразної передачі думок і почуттів того, хто говорить (що знаходить відображення в активізації експресивних словотворчих засобів в акті комунікації), а також необхідність нових перекладів, які адекватно передають експресивні засоби, зокрема новоутворення.

Незважаючи на широке висвітлення зазначеної проблематики в сучасній науці, залишаються невирішеними питання лінгвістичного осмислення експресивності перекладного тексту, що максимально передає авторські інтенції оригіналу, у напрямку «від семантичної функції до системи форм її вираження». Таким чином, дослідницька проблема зумовлена, з одного боку, активністю дослідницького інтересу до людського фактора в мові в цілому, з іншого — недостатнім вивченням функціонально-семантичної специфіки категорії емоційності та експресивності перекладних текстів, відсутністю системного аналізу експресивних граматичних засобів англійської та цільової мови, зокрема слов'янських мов.

Актуальність дослідження визначається необхідністю теоретичного осмислення англійського художнього емоційно-експресивного дискурсу та

практики його перекладу, потребою у вивченні нетривіальних семантико-синтаксичних трансформацій та використанням когнітивно-дискурсивного підходу, який на даний момент є одним із провідних дослідницьких напрямків.

Метою дослідження є визначення порівняльного потенціалу застосування до англомовного художнього емоційно-експресивного дискурсу різних способів перекладу українською мовою.

Для досягнення вказаної мети поставлено такі **завдання**:

- представити теоретичні передумови дослідження ключових для роботи явищ: ступінь вивченості експресивно-емоційної лексики, характеристики дискурсу, розуміння в науковому полі дослідження такої лексики та можливостей її перекладу, художнього дискурсу та інтерпретативно-комунікативного методу перекладу;

- здійснити систематизацію основних словотвірних, лексичних, фразеологічних та синтаксичних засобів передачі емоційно-експресивної інформації у художньому тексті; оцінити обсяг обраної групи засобів та їх роль у створенні емоційно-експресивного ефекту;

- розглянути та застосувати на практиці методологію та методику аналізу англомовної художньої емоційно-експресивної лексики в аспекті інтерпретативно-комунікативного перекладу;

- здійснити дослідження конкретних перекладацьких рішень у разі відсутності прямих мовних відповідностей;

- виявити закономірності застосування до англомовного художнього емоційно-експресивного дискурсу кожного прийому, що становить досліджуваний метод перекладу, визначити співвідносну частотність застосування відповідних прийомів перекладу.

Об'єктом дослідження є англомовний художній емоційно-експресивний дискурс на прикладі публікації Алана Рікмана «Щоденники. Безумно, глибоко» («Madly, deeply. The Alan Rickman Diaries») англійською мовою. Вивчення засобів передачі емоційно-експресивної інформації у

художньому тексті на семантичному та синтаксичному рівнях становить предмет дослідження.

У роботі використовувалися різні **методи лінгвістичного дослідження**: лінгвістична атрибуція зібраного матеріалу, компонентний та дефіційний аналіз із використанням сучасних словників, контекстуальний аналіз. Вибір методів дослідження багато в чому визначався також експериментальним характером роботи та необхідністю отримання кількісних оцінок досліджуваних параметрів.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у здійсненні спроби системного дослідження проблеми перекладу емоційно-експресивної лексики.

Теоретична значущість дослідження полягає в уточненні складу експресивних словотвірних засобів, розгляді способів та прийомів створення експресії в порівнянні, у розробці проблеми інтерпретації різних експресивних засобів та прийомів тексту оригіналу в тексті перекладу.

Практична значущість дослідження визначається можливістю використання матеріалу роботи під час читання курсів з лінгвістичного аналізу тексту та теорії перекладу, а також в роботі перекладачів над перекладом англійських художніх та публіцистичних текстів що містять емоційно-експресивну лексику.

Апробація роботи: результати дослідження було оприлюднено на XIII Міжнародній науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Молодь України в контексті міжкультурної комунікації», яка відбудеться в Університеті імені Альфреда Нобеля у квітні 2021 року.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи: дана робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел (що складається з 63 пунктів), трьох додатків та реферату. За обсягом робота складає 126 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ КОНТЕКСТ ЕКСПРЕСИВНО-ЕМОЦІЙНОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНЬОМУ ІСПОВЕДАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Ступінь вивченості експресивно-емоційної лексики

Емоції — це фундаментальний аспект людського досвіду, який забарвлює всі аспекти нашого життя та більшість наших взаємодій. Багато дослідників визнають, що емоції також пронизують усі виміри мови та більшість частин дискурсу [17, с. 421-422; 49, с. 9].

Окрім очевидного значення для антропології та антропологічної лінгвістики, емоційна мова також займає особливе місце у вивченні мови завдяки діапазону семіотичних статусів, з яких вона походить. Багато лінгвістів встановили ключову концептуальну різницю між експресивними мовними ресурсами та описовими мовними ресурсами [12; 16; 17, с. 419; 22, с. 350; 27; 39, с. 432; 50, с. 21-22].

Дослідження з особливим фокусом на мові емоцій почали з'являтися наприкінці 1980-х і 1990-х років, з діапазоном теоретичних орієнтацій, що включав, зокрема, антропологічну лінгвістику, лексико-семантичні дослідження, когнітивну лінгвістику, а невдовзі за ними послідували й інші. Значна частина цих знань ґрунтується на надійних даних із перших рук та інноваційних методологіях, які забезпечують надійний, глибокий аналіз широкого спектру мовних явищ. У той же час, незважаючи на те, що деякі галузі та автори досягли значної узгодженості та вирішальних результатів, наукові дослідження щодо емоційної мови залишаються дещо розрізненими навіть на даний момент.

Емоційність - це універсальна категорія художнього тексту, що характеризується регулярним планом змісту та регулярним мовним, комунікативним та стилістичним виразом. Дана категорія включає у свій зміст

когнітивний, прагматичний та власне семантичний компоненти репертуару емоцій, кожен з яких має свій статус «представництва» та власний спосіб вираження та наповнення у художньому тексті, що дозволяє встановити ієрархію виділених емоційних одиниць (сутностей, їх комплексів та блоків).

Емоції регулюють процеси поведінки і, зокрема, визначають те, як людина інтерпретує навколишній світ, сприймає та породжує мовлення. Репрезентовані мовними одиницями різних рівнів у конкретному тексті, вони зумовлюють таку текстову характеристику, як емоційність, що, на думку деяких учених, відноситься до психолінгвістичної категорії.

У свою чергу, експресивність тексту являє собою такі особливості його структури, які підтримують увагу та інтерес у читача. Експресивність можуть посилювати одиниці мови всіх її рівнів - починаючи зі звуків і закінчуючи синтаксисом та стилем. Всі ці поняття дуже тісно взаємопов'язані та становлять концепт «емоційно-експресивна інформація».

Експресивність або експресія – це категорія, яка виражається в лексичних одиницях яскравіше, ніж емоційність, проте обидві дані категорії є невід'ємною стилістичною характеристикою слова, без якої неможливо було б передати той чи інший ефект, заснований на емоціях, почуттях чи виразності. При цьому категорія експресивності багатогранна в плані використання мовних засобів - як тропів, і стилістичних фігур, і вона багаторівнева, тому що використовуються практично всі рівні мови, починаючи з фонетичного та закінчуючи синтаксичним.

Емоційність та експресивність за своєю суттю ідентичні, але частіше вживається термін експресивність і, відповідно, категорія експресивності багатогранніша. Проте використання терміна «емоційно-експресивна лексика» не даремно, тому що на думку Д. Кристала та Д. Дейві під емоційністю часто розуміють загальний настрій, емпізу, чуттєву чи емоційну атмосферу, і емоційність може бути індивідуальною, виражати суб'єктивні емоції окремого персонажа, особистості [18, с. 76].

У лінгвістичних дослідженнях початку ХХІ століття відзначається зростаючий інтерес до вивчення прийомів та засобів вираження емоційності у мові текстів художніх творів. Дослідження емоційно-експресивної інформації, що міститься у тексті, становить великий інтерес, тому що вона інтерпретує фрагменти дійсності, висловлюючи ставлення до них - ціннісне чи емоційно значуще. Освоюючи навколишній світ, людина наділяє його власними рисами. Невипадковим є той факт, що в мові виявляється величезна кількість засобів, що передають емоційно-експресивну інформацію. Вони орієнтовані на людину, відбивають взаємодію людини і світу, що виявляється як у чуттєвому сприйнятті, так і в оцінному ставленні людини до світу. Цим обумовлений вибір вивчення способів передачі емоційно-експресивної інформації в перекладному тексті. При цьому вивчення передачі емоційно-експресивної інформації в мові перекладу цікаво спостерігати при звуженні матеріалу дослідження до рамок художнього тексту, де цей вплив може бути очевидним та найефективнішим.

Адаптуючи літературно-естетичні канони епохи до масової свідомості, автори-белетристи найчастіше звертаються до різних мовних реєстрів та форм розмовної мови. У зв'язку з цим тексти сучасної «серединної» літератури виявляють величезний арсенал засобів емоційного впливу та дозволяють проводити дослідження різнорівневих експресивних форм мови та мовлення. J. Harms (1998) визначає експресивність як категорію, (1) що охоплює гомогенні та гетерогенні зв'язки формальних, семантичних, функціональних та категоріальних одиниць, (2) яка відображає та виражає свідоме, цілеспрямоване, суб'єктивне, емоційне та естетизоване ставлення А (відправника, автора, того хто говорить) до В (одержувача, реципієнта, співрозмовника) чи С (предмету, змісту повідомлення), (3) таку що володіє функцією впливу і (4) служить для підкреслення, посилення, актуалізації у процесі спілкування.

Емотивна лексика традиційно вивчається з урахуванням таких категорій, як оцінність, експресивність, образність, причому зв'язки її з

оцінкою виявляються особливо тісними, тобто емоція виконує функцію оцінки.

Під експресією розуміється об'єктивно існуюча властивість мовних засобів збільшувати прагматичний потенціал висловлювань, надаючи їм необхідну психологічну спрямованість, і, по-друге, створену функціонуванням певної сукупності експресивних засобів мови специфічну атмосферу висловлювання, що полягає в здатності цього висловлювання інтенсивно впливати на сприйняття читача, викликаючи в нього певну інтелектуальну чи емоційну реакцію [3].

М. Апресян [14, с. 8] визначає експресивність як “кластер семантико-стилістичних ознак мовної одиниці, які дають змогу даній мовній одиниці передавати суб'єктивне ставлення мовця до змісту висловлювання чи адресата в мовленні”. Лінгвістичні дослідження, проведені в рамках когнітивно-дискурсивної парадигми, розглядали художній текст як вид дискурсу, в якому тісно взаємодіють чинники як лінгвістичного, так і екстралінгвістичного характеру. Оцінюючи ефективність передачі емоційно-експресивної інформації, багато авторів виходять із необхідності обліку когнітивних процесів, на яких базується побудова і розуміння художнього тексту. Експресивність, на думку багатьох дослідників, поняття комплексне, основними її компонентами, що зумовлюють один одного та взаємодіють у мові, є: емоційність, інтенсивність, образність, оціночність.

Для того, щоб передати емоції, автори мають надихнути уяву читачів, які мають стати «співробітниками й спільниками» автора й брати активну участь у процесі літературної комунікації. Згідно з Вулфом [58], читачі повинні стати співтворцями, бажаючими і здатними застосувати свої знання та свою уяву, щоб зануритися у вигаданий світ. Таким чином, поняття Вулфа про літературу базується на розумінні процесу читання що дуже нагадує модель «біоактивного» читання, яка передбачає взаємодію між текстовими підказками та приписуванням значення читачеві.

Ангус і Грінберг [13] підкреслюють, що оскільки емоції є частиною послідовності та залежать від інтерпретацій, багато мислителів поділяють точку зору, «що емоції вбудовані в історії». Завдяки своїй наративній структурі емоції часто вбудовані та запам'ятовуються як «сценарії емоцій». Стимули та емоції не оцінюються окремо, а як частина наративних моделей, у яких різні місця можуть бути заповнені різними типами агентів і місцями. Такі сценарії нагадують серію сцен, що слідує за заздалегідь визначеними сюжетними лініями. Гнів, наприклад, тісно пов'язаний із певними типами наративів; те, що тлумачиться як образа чи відплата, залежить від конкретної констеляції, в якій важливу роль відіграє статус тих, хто бере участь у дії, включно з їхнім знанням про можливу образливість своєї поведінки. Очевидно, людям потрібні такі наративи, щоб зрозуміти свої емоції та своє життя. Цей висновок Ангуса та Грінберга вже свідчить про те, що літературні наративи можуть допомогти читачам познайомитися з незнайомими та складними емоціями (і «емоційними сценаріями») і зрозуміти їх. Хоча ці терміни можуть свідчити про те, що існує чітка межа між репрезентацією та евокацією, можна концептуалізувати ці два полюси на ковзній шкалі з деяким перекриттям між ними, оскільки емоції, представлені в текстах, можуть водночас викликати емоції читачів. Крім того, слід усвідомлювати той факт, що умовиводи читачів необхідні для того, щоб наповнити даний опис сенсом.

V. Nunning [47, с. 30] слушно наголошує, що, згідно з цією передумовою про важливість читачів, вивчення «письменницьких емоцій» не повинно проводитися ізольовано і зосереджуватися виключно на авторі та акті написання - також необхідно брати до уваги зв'язок між текстом і читачем, між представленням, тематизацією або натяком на емоції в тексті, з одного боку, і викликом емоцій читача, з іншого. Такий підхід до теми має дві переваги. По-перше, можна об'єднати висновки теоретиків емоцій, таких як психолог Кіт Оутлі, який зосередився на зв'язку між читанням літературних текстів і викликом емоцій [48]. Крім того, можна поєднати результати емпіричних досліджень емоцій, викликаних читанням літературних текстів, із

наратологічними категоріями, щоб отримати глибше розуміння зв'язку між емоціями та літературою.

Поряд із емоційною «відзначеністю» речення вченими визнається експресивний потенціал словосполучення. Зокрема, В. Жуковська (2010) [2] зазначає, що, як одиниця номінації, словосполучення «не тільки щось повідомляє, але повідомляє це “щось” з метою впливу на партнера комунікації». Представляють інтерес також семантичні характеристики, функціональні властивості, механізми та способи експресивізації.

Для експлікації експресивності, семантичної категорії, що має безпосередній зв'язок з прагматикою та комунікативним контекстом, в англійській мові не сформувалося окремих структур словосполучень. Однак можна визначити закономірності вживання цих одиниць в експресивних цілях і виявити типові способи формального вираження експресивного значення на даному рівні, наприклад, у словосполученнях з різною синтаксичною семантикою: у зазначених структурних типах одиниць спостерігаються як «чисті» синтаксичні відносини — атрибутивні та об'єктні, так і змішані - атрибутивно-об'єктні, атрибутивно-адвербіальні, напівпредикативні. У динамічній розмовній промові, що моделюється авторами романів, найяскравіше розкривається основна функція експресивних словосполучень.

Варто відзначити, що емотивність має категоріальний статус на різних рівнях мовної системи: на фонологічному (зокрема, через просодичні елементи мови), на морфологічному (насамперед через словотворчі елементи), на лексичному (в існуванні лексем з емотивним навантаженням або через слова, що набувають емотивного значення в контексті), на синтаксичному (через особливі типи речень, а також через розташування слів у реченні та ін.).

На вивченні емоційної лексики зосереджені роботи таких вчених як А.А. Калита, І. Білодід, О.М. Алексієвець, Т. В. Янчева, А. J. Gill, та ін.

Оцінюючи мову літературних творів, слід розуміти образність, типовість та емоційні характеристики літературної мови [25]. Таким чином, необхідно усвідомити, що образність — це вищий рівень літературної мови.

Оцінка сучасної літературної мови в основному включає такі аспекти: (i) аналіз характеристик мови, (ii) розуміння мовного стилю літературних творів і (iii) розрізнення риторики та ефекту експресії, застосованого в літературних творах. Емоційне вираження літературної мови є важливою формою вираження, яка містить як мовне мистецтво, так і емоційне мистецтво [53].

Можна сказати, що емоційне вираження є сполучною ланкою між літературою та народом. Досить поширеним є використання літературної мови для вираження емоцій у діяльності людини. Письменники передають іншим свій досвід і відчуття певних зовнішніх речей, а інші також досягають ефекту досвіду і почуттів через таку емоційну передачу, яка відображає значимість емоційного вираження. У цьому процесі люди відчують, сприймають, розпізнають, розуміють і узагальнюють речі з естетичним ставленням, тому емоційне вираження у письменників є ключовим фактором вираження літературної мови.

Такі чинники експресивності, як інтенсивність, образність, емоційність, оціночність характерні одиницям промови (адгерентна експресивність) та одиницям мови (інгерентна експресивність). Залежно від контексту змістовні компоненти категорії експресивності представлені по-різному. Для художнього тексту особливо характерна експресивність як створення художніх образів. Художній образ – основа художнього тексту. У художньому тексті емоції, почуття, стан свідомості видаються у відбитому вигляді, через уяву письменника, поєднуючи реальність і вигадку. У художньому тексті екстралінгвістичні фактори кодуються за допомогою мови.

Експресивність, сприяючи створенню нових засобів передачі думок і почуттів того, хто пише/говорить, є втіленням у мові його особистості, що дуже важливо для художнього тексту. Художня література створює емоційний та естетичний вплив на читача за допомогою повідомлення тієї чи іншої інформації. Для художнього тексту повідомлення тих чи інших фактів - це засіб впливу на читача, на відміну логічного тексту, для якого воно є основною функцією. У художній мові відбувається реалізація специфічної

естетичної функції мови, метою якої є втілення художньої моделі в тексті, в той же час ця функція переплітається з іншими - прагматичною, комунікативною, емотивною, посилюючи їх. Художній текст передає емоційну, естетичну, інтелектуальну інформацію у вигляді раціонального, естетичного впливу на читача. Ця дія відбувається завдяки використанню мовних засобів різних рівнів (граматична семантика, фоносемантика, ритмічна організація тексту та ін.). Стилiстичні прийоми, синтаксичні та лексичні виразні засоби є універсальними способами втілення семантики художнього образу.

Мова художнього тексту дуже своєрідна. Письменник, висловлюючи у тексті свої почуття та емоції, намагається привернути увагу читача, пробудити у ньому ті чи інші емоції, впливати на його почуття, викликати почуття співпереживання. Для цього письменник використовує різноманітні засоби вираження експресивності, без яких не обійдеться жодний художній твір. За допомогою них автор через призму своїх уявлень про життя, особистий досвід, осмислення та розуміння тих чи інших фактів зображує, перетворює дійсність.

Як наголошує Тєро Ванханєн [56], можна стверджувати, що авторська аудиторія також реагує на емоційний вплив твору у спосіб, задуманий автором.

Основними засобами передачі емоційно-експресивної інформації у художньому тексті виступають словотвірні, лексичні, фразеологічні та синтаксичні засоби. Перлокутивний ефект досягається за рахунок сукупності використання даних емоційно-експресивних засобів у художньому тексті. Найважливішим ресурсом вираження емоційно-експресивної інформації у художньому тексті виступає лексика (емотиви, експресиви та слова з культурно-коннотативним компонентом значення).

Як і в інших формах мистецтва, однією з істотних особливостей художнього тексту є антропоцентризм. Духовне життя людини, її внутрішній світ є невід'ємною частиною літературного твору. М. Яко (2021) зазначає: «Жоден художній твір не обходиться без опису емоції та почуттів людини». У

зв'язку з цим емотивний зміст є основним компонентом у структурі будь-якого художнього тексту, він не просто створює психологічний світ героїв, а й дозволяє здійснювати комунікацію та взаєморозуміння між автором та читачами.

У художніх творах, щоб показати суб'єктивні роздуми про суспільство певного часу і створити складний емотивний простір тексту, розкрити душу героя, викликати в читача співчуття і співчуття, автор втілює емоційні сенси у його художній мові, вживає різні мовні, мовні структури. Існує безліч мовних засобів інтерпретації емотивних смислів у художньому матеріалі, але не всі засоби обов'язково використовуються в кожному тексті. На думку Е. Кім [33], аналіз засобів репрезентації емотивних смислів у якомусь художньому творі дозволяє виявити індивідуальний стиль письменника.

Часто під поняттям «експресивність мови» розумілася її ненейтральність, тобто її виразність, незвичайність, пов'язана з тим сигналом, який вона передає своїм посиленням мовним виразом, що виділяється із загального мовного потоку використанням лінгвостилістичних засобів або є результатом сприйняття асоціативно-образного уявлення, викликаного цим виразом, що служить стимулом для позитивної чи негативної емоційної реакції адресата. Таким чином, експресивність вивчалася лінгвістами багато в чому як категорія комунікативного плану.

Частина філологів розглядала емотивність як складову експресивності. Зокрема, І. Jandl вважає, що експресивність мови надає посилення виразності, при цьому він зазначає, що вираження емоцій завжди експресивне, але експресія не завжди може бути емоційною.

Інша група вчених (Luutikainen [38]) вважає, що емоційність є засобом створення експресивності. Експресивність розглядається ними як «афект, створюваний у мовній діяльності виразом емотивного відношення того, хто говорить».

Необхідно також зазначити, що складність співвідношення понять «емотивність» та «експресивність» багато в чому полягає в дихотомії мови та

мовлення. Дискусія, що розгорнулася в два останні десятиліття ХХ століття між прихильниками та противниками розмежування даних понять у роботах, присвячених семантиці та стилістиці, закінчилася визнанням того факту, що емотивність властива мови, але спочатку властива мовній одиниці. Це і визначило на багато років домінуючий напрямок у дослідженні емоцій на лексичному рівні мови, тому вельми закономірно, що вивчення емотивних елементів мовних одиниць та побудову лінгвістичної концепції емоцій було розпочато з дослідження семантичної структури слова та виявлення місця та ролі емоцій у цих структурах.

Торкаючись питання про співвідношення змісту понять «емотивність» та «експресивність», С. Simms [35] вважає, що перша категорія ширша, ніж друга, пояснюючи це тим, що емотивність може бути неекспресивною. Тут автор виходить із того, що емотивність є іманентною властивістю мови. Експресивності протиставляється нейтральність, яка у свою чергу також здатна виражати певний сенс - невиразність емоцій у мові та їх редукований характер. З погляду виконуваних функцій у мові поняття «експресивність» відбиває прагматичний аспект у комунікації й у такому ракурсі може бути синонімом інтенсивності.

Експресивність – категорія, що реалізується на різних рівнях мови, за допомогою фонетичних, лексичних та синтаксичних засобів. Ця категорія реалізується на прагматичному, семантичному та стилістичному рівнях тексту та створюється за рахунок емотивного та предметно-логічного понятійного змісту тексту. Емотивність є компонентом експресивності та відбиває вплив тексту на емоційну, неінтелектуальну сферу психіки людини. Вона виступає засобом вираження емоцій, почуттів, афектів та настрою адресанта, передає його ставлення до предметів та явищ об'єктивної реальності, а також впливає на почуття інших.

Таким чином, в цілому, можна виділити два підходи до вивчення експресивності та емотивності: семасіологічний і лінгвостилістичний. Експресивність з позицій семасіологічного підходу розуміється як семантична

ознака слова, так само як і емотивність, а з погляду лінгвостилістичного підходу експресивність розуміється як категорія, що виявляється у комунікативному акті як результат відбору емотивних мовних одиниць та особливих мовних форм у процесі спілкування.

Огляд теоретичної літератури виявляє той факт, що вчені, пов'язуючи експресивність з емоційно-чуттєвою сферою у мові, по-різному визначають її зміст та лінгвістичний статус. В англійській лінгвістичній літературі (зокрема, у філософії мови, в антропологічній лінгвістиці та в рамках загальної семантики) сформувалася тенденція до більш частотного вживання термінів «експресивне значення» (*expressive meaning*) та «експресивна семантика» (*expressive semantics*), а не терміна «експресивність» (*expressivity*, *expressiveness*) [17; 22; 26; 37]. Також можна виявити свідчення про протиставлення лінгвістами предметно-логічної інформації (дескриптивного/денотативного значення), що міститься у знаку, експресивному значенні, узагальнюючому та виражаючому у знаку суб'єктивні переживання, властиві носіям мови певної культурної спільності, а також емоційно-чуттєвої сфери людини. Американський дослідник Пол С. Хейнер (Paul S. Hainer) [26] приходять до цього протиставлення, розмірковуючи про здатність мовного знака «позначати» об'єкти дійсності та «виражати» стан того, хто говорить.

Позначивши основні тенденції щодо експресивності, можна запропонувати формулювання поняття з опорою на методологічну базу функціональної лінгвістики. Експресивність - це (1) категорія мови та мови, психофізіологічною основою якої є емоції та почуття людини; загальний зміст цієї категорії можна сформулювати як мовне вираження мовцем емоцій, почуттів, відносини, емоційної оцінки з метою впливу на партнера з комунікації; (2) дана категорія представлена різнорівневими системно-мовними одиницями та мовними засобами; (3) результатом функціональної реалізації експресивності у мові є ефект емоційного впливу, або експресія; досліджувана категорія має функціонально-прагматичну спрямованість (бо

орієнтована на комунікативний акт), а також функціонально-семантичний аспект.

Семантичну та стилістичну інтерпретації поняття можна доповнити системно-функціональними теоретичними положеннями, а саме трактуванням експресивності як однієї з основних мовних функцій, здатності мови виражати емоційні переживання комунікантів та посилювати повідомлення. Р. Якобсон [30, с. 44] наводить також синонімічні терміни - емотивна / емфатична функція.

На даний момент домінуючою в науці є точка зору, згідно з якою емотивність, в рамках лексикологічного підходу, вивчається як елемент коннотативного значення слова. Найчастіше конотація сприймається як спільність емоційного, експресивного, оцінного і стилістичного елементів.

Емотивна лексика виконує у художньому тексті комунікативну, емотивну та експресивну, прагматичну функції. Лінгвісти відзначають, що слова мають різний ступінь здатності набувати емоційного змісту. При аналізі їхньої семантичної структури традиція наукового опису виділила два основні розряди слів, що виражають емоційні сенси: «лексика емоцій» та «емоційна лексика». Лексика емоцій безпосередньо позначає і називає емоції в мові, логіко-предметною частиною значення цих слів є поняття про емоції (номінативна функція), наприклад: страх, радість, смуток, горе та ін. А емоційна лексика виражає емоційну забарвленість мовними засобами, описує емоції, настрої, переживання або виражає емоційну оцінку (експресивна і прагматична функції).

Існує ще й інше розуміння емотивної лексики, коли передбачається, що найменування емоцій не належать до групи емотивної лексики, бо вони є лише мовним проявом емоцій, логічним уявленням про них, а не реалізують безпосередню емоцію. Хоча в сучасній лінгвістиці існують численні наукові роботи з емотивного компонента в слові, ця область ще недостатньо досліджена і вимагає подальшого вивчення.

Стає дедалі очевиднішою необхідність виявлення екстралінгвістичних факторів, що впливають на побудову, розуміння та вплив тексту на читача, а також важливість вивчення передачі засобів експлікації емоційної картини світу як вербальних маніфестаторів емоційних станів, виявлення їх релевантних ознак.

Передача емоційно-експресивної інформації у перекладному тексті становить особливу складність перекладача, тому що вимагає від нього абсолютно самостійних рішень передачі цієї інформації адекватніше. Саме у цій сфері перекладач – це художник, тому що, щоб передати правильно психологічні реалії, йому потрібно тонко відчувати звичаї та традиції, світогляд суспільства-реципієнта.

1.2. Визначення експресивно-емоційної лексики

Контраст семми в емоційності літературної мови є поширеним способом літературного вираження. Це залежить від контексту різних образів мови та порядку слів, що призводить до невідповідності між «буквальним, розширеним і значенням». Ці неузгоджені форми створюють тривимірний простір між буквальним та іншим, і цей простір призначений головним чином для читачів, щоб розширити свої емоції та думки через багатий зміст творів, щоб посилити жвавість, підтекст, ідеологічну та емоційну природу літературної мови. Таким чином, зміна семми може справді відобразити зміну думок і емоцій. Чим більший простір емоційних думок, тим багатша інформація, навантажена літературною мовою [34].

Експресивність є функціонально-семантичною категорією із складно організованим категоріальним значенням. Складність змістовної структури експресивності обумовлена тим, що у її межах з урахуванням загального функціонального ознаки «емоційний вплив» виявляється взаємодія емотивності, інтенсивності, оцінки, модальності, образності.

Експресивністю тексту називають такі особливості його структури, які підтримують увагу і інтерес у читача. Експресивність можуть посилювати одиниці мови всіх її рівнів - починаючи зі звуків і закінчуючи синтаксисом та стилем.

Емоційно-експресивна (стилістична, коннотативна) інформація виражає людські почуття та емоції, відноситься до розряду екстралінгвістичної (знаменної) інформації, в якій на основі її співвіднесеності з фактами мови та мови виділяють два типи: 1) константна, стійка, співвідносна зі словом у мові (за яким фіксовано у суспільній свідомості певний та різноманітний зміст); 2) окказіональна, тобто. контекстуальна, мовна, співвідносна зі словом у мові (ця інформація залежить від конкретного контексту, мовної ситуації і визначається задумом того, хто говорить або пише). Сфера окказіональної інформації доповнює екстралінгвістичну інформацію ще трьома важливими видами: асоціативно-образною, словотворчою експресивно-емоційною та функціональною. Слід, однак, відзначити, що мовна константна та мовна окказіональна інформації утворюють у художньому творі єдине ціле, препарування якого можливе лише з метою наукового аналізу.

Лексика емоцій у науковій літературі визначається як лексика, що називає та описує емоції, що містить у своїй семантиці ідею про емоції. Вона відрізняється від емоційної лексики тим, що включає слова, предметно-логічне значення яких становлять поняття про емоції (слова типу «любити», «ненавидіти»). Лексика емоцій орієнтована на об'єктивацію емоцій у мові [19]. При розумінні емоції як специфічної форми відображення дійсності та її оцінки через людські почуття термін «емоційна лексика» виявляє зв'язок між словом і певною емоцією, вираженою за допомогою даного слова. У свою чергу, на відміну від лексики емоцій та емоційної лексики, емотивна лексика, що є однією з найважливіших сторін внутрішнього світу особистості, «позначає емоційні переживання та їх прояви. При цьому емотивна лексика має значний потенціал емоційності» [32]. У сучасній лінгвістиці під емотивною лексикою розуміється вся сукупність лексичних засобів, за

допомогою яких виражаються емоції [47]. Подібне визначення демонструє широке розуміння емотивності, у якому будь-які мовні засоби, з допомогою яких виражаються емоції, відносяться до емотивної лексики. Це означає, що до емотивної лексики можна віднести мовні одиниці різного рівня, близькі по семантиці. Ряд авторів вважає, що до емотивної лексики слід відносити слова, у значенні яких присутня емотивна сема, що містить інформацію про емоційне ставлення того, хто говорить до дійсності та навколишнього світу [44].

Лінгвістичним механізмом експресивності є головним чином відхилення від стереотипів у використанні мовних одиниць різних рівнів. На виникнення експресивності як характеристики тексту впливають властивості комунікативної ситуації: наміри того хто пише, презумпції читача (тобто вихідні знання та уявлення, з якими він вступає в комунікацію), а також лінгвістичний та екстралінгвістичний (соціальний) контекст комунікативного акта.

Опис і мовне вираження людських емоцій можна назвати «основним будівельним матеріалом», що служить для створення творів художньої літератури. Навряд чи можна уявити собі художню розповідь, в якій відсутні прямі чи опосередковані посилання до емоційного стану її персонажів - у якому б жанрі, стилі чи форматі ця розповідь не подавалася, адже, як справедливо зазначає у своєму дослідженні експресивного синтаксису V. Nunnung [47], «мова у своїй комунікативній функції служить людині як висловлювання думки, але й висловлювання її суб'єктивного ставлення до висловлюваного - почуття, волі, оцінки тощо, бо емоції, воля, оцінки, бажання є невід'ємні чинники у пізнанні людиною дійсності».

Торкаючись області нерационального сприйняття, емотивність тексту націлюється в першу чергу на те, щоб викликати у реципієнта певну емоційну реакцію, психологічний резонанс, і, за допомогою чуттєвого повідомлення надати йому яскравішу, виразнішу картину раціональної сторони художнього твору, піднести концептуальний, ідеологічний контент, у живій та органічній формі. Реципієнт художнього твору сприймає ідеї автора не методом

логічного аналізу, а через співпереживання його героям, часом навіть не фіксуючи на свідомому рівні ті чи інші висновки у процесі читання, а осмислюючи їх вже пізніше. Таким чином здійснюється прагматичний вплив на читача, одна з основних функцій категорії експресивності та емотивності.

Експресивність багатокomпонентна; це результат реалізації емотивності, оціночності, образності, інтенсивності, стилістичної маркірованості, структурно-композиційних властивостей тексту, підтексту. У роботі наводяться наявні у лінгвістиці думки про характері зв'язку цих компонентів. Так, експресія може виявлятися як вторинне похідне по відношенню до емоційного. Емоційне - не частина експресивного, а засіб створення експресивного і як засіб воно не може ні ототожнюватися з експресивним, ні входити до частини і цілого. Разом з тим емоційні засоби мови завжди експресивні, а експресивність не завжди є емотивною, вона може бути суто логічною, наприклад, якщо входить до денотату слова. Але все ж таки існує тісний зв'язок емотивності та експресивності, що і пояснює широке використання в лінгвістичній літературі терміна «емоційно-експресивний».

J. Miles звертає увагу на те, що чималу роль у визначенні емоційно-експресивного забарвлення слова відіграє контекст. Наприклад, нейтральні слова можуть приймати піднесене стилістичне забарвлення, висока лексика може приймати іронічне забарвлення, а лайка, навпаки, може виступати заохоченням або лагідним зауваженням [43, с. 67]. Здебільшого це явище може спостерігатися у художніх творах, де автор є творцем своєї власної емоційно-експресивної мови.

Слід зазначити, що експресивне забарвлення лексичних одиниць у художніх творах відрізняється від експресії цих самих слів у не-образній мові. С. Улманн уточнює, що в умовах певного художнього твору слово часто отримує додаткові, побічні сленгові відтінки, які тільки збагачують його експресивне забарвлення [55, с. 411].

Одним із яскравих і свого роду унікальних прикладів емоційно-експресивної лексики є світовий бестселер «Шалено. Глибоко: Щоденники

Алана Рікмана». В одному з опублікованих онлайн коротких описів «Щоденників» влучно зазначається, що «щоденники Рікмана докладно описують надзвичайне та звичне, перестрибують від щоденної рутини до сплетів і дотепностей, залишаючись одночасно абсолютно щирими. Він запрошує нас у свій будинок, у поїздки з друзями в усьому світі, на знімання фільмів і репетиції спектаклів».

«Щоденники» Рікмана не належать до класичного жанру літературних (fiction) щоденників, але є дивовижною синергією художньої літератури, світської хроніки, популярної онлайн публіцистики та так званої «сповідальної» хроніки. В «Щоденниках» можна знайти багато прикладів емоційно-експресивної лексики різноманітних типів.

Слід зазначити, що існує безліч класифікацій емоційно-експресивної лексики з погляду різних аспектів мови. Одні дослідники класифікують емоційно-експресивну лексику за принципом приналежності до різних розділів мовознавства, інші - з семантичної та морфологічної точок зору, а також деякі дослідники поділяють цю лексику на ті чи інші явища мови (вигуки, зоолексику та ін.). Наведемо деякі варіанти такої класифікації та проілюструємо прикладами із «Щоденників».

Зокрема, цікавою є класифікація, запропонована S. Keen [32], яка ґрунтується на взаємозв'язку експресії та конотації, звідси виділяються такі види емоційно-експресивної лексики: лексико-морфологічні (словотвірні) засоби – під ними розуміються експресивні словотвірні елементи та моделі, за якими створюється експресивне слово («*Coffee and Saturday's Guardian dull the Boris Johnson nightmare. Fascist mayor of Rome, Berlusconi...*» (с. 391) («*Кава, недільний випуск «Гардіан», борисоджонівський кошмар. Римський мер-фашист, Берлусконі...*»)); лексико-семантичний спосіб створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора («*Act 3 – Fi is riffing. One does not so much act with her as against her. In life – a glorious, generous, open, hilarious force. In art – a nightmare*» (с. 434) («*Дія 3 – Фі нуртує. Граємо вже не стільки з нею, скільки проти неї. У житті – блискуча, щедра,*

відкрита, **дивовижна стихія**. У творчості – **жах**»)); лексико-стилістичні засоби, що полягають у стилістичній маркірованості: вульгаризми, архаїзми, історизми, варваризми, жаргонізми («*The theatre is **packed***» (с. 106) («*Театр напхот напханий*»)).

О.М. Пономарьова пише про три лексичні розряди з точки зору вираження почуттів і настроїв: 1) вигуки («*Dentist. Bleaching. **Ouch***» (с. 263) («*Стоматолог. Відбілювання. **Ай***»); «*'Ouch!' I said.*» (с. 10) («*Ай! – зойкнула я*»)); 2) службові слова («*There **but for the grace***» (с. 117) («*Погладила доля, **та проти шерсті***»)); 3) емоційно забарвлену лексику, що виражає почуття разом з понятійним змістом («*I am **difficult, temperamental, uncommunicative; others are sentimental, effect-driven, undisciplined***» (с. 33) («*Я складний, темпераментний і некомунікабельний, решта – сентиментальні, імпульсивні й недисциplinовані*»)).

Н. М. Кожина поділяє емотивну лексику на такі категорії: 1) слова, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним, часто використовується в мовленні для висловлення зневажливої інтонації («*I am a **bully**. But it's only a noise I make to get rid of the silence*» (с. 107) («*Я буваю **агресивним**. Але ж це все лише шум, яким відганяю тишу*»)); 2) слова, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність (дуб, ганчірка) («*I wish someone would tell him not to be so **lovable**. It's like he needs a smack rather than a director*» (с. 303) («*Якби хтось порадив йому не бути таким **душкою**. Маю враження, що йому потрібен ляпас, а не режисер*»)); 3) лексика, в якій емоційний відтінок та виразність формуються за допомогою спеціальних словотвірних елементів – постфіксів та префіксів («*Some of the **most tasteless, graceless moments on recent television***» (с. 107) («*Добірка **наймоветонніших, найнезграбніших телесцен за останній час***»)).

Розглядаючи експресивну та емоційну категорію лексичних одиниць, важливо відзначити словоформувальні засоби, наприклад, афікси або моделі

та типи словотвору. Це питання широко вивчалось такими вченими як Jespersen і Marchand. Зокрема, Jespersen наголошував на потенціалі кожного окремого афікса, вираженого в конотаційному плані. Так, наприклад, суфікс *-ish* при додаванні до основи прикметника може, як і звичайні емоційно-нейтральні варіанти (*brown – brownish*), що вказують на присутність невеликого ступеня якості, утворювати такі слова, які створюються для ситуацій, якщо автор не хоче говорити занадто прямо, різко чи категорично і називати речі своїми іменами: *baldish, biggish, dullish*. У разі додавання цього суфікса до іменників, утворюються прикметники з негативною оцінкою, а іноді і зневажливо-роздратовані: *bookish, childish* [31].

Marchand також зазначав, що експресивність лише на рівні словоутворення різниться за своєю природою конотацій, тобто можуть бути афікси негативні та афікси з негативною оцінною конотацією. Негативні афікси мають насамперед логіко-синтаксичну функцію. Вони показують, що ознака або явище, зазначені в основі, не існують в дійсності, що описується. Звідси негативні афікси пов'язані з конотаціями експресивності [40].

«Щоденники» Рікмана створюють враження життя, прожитого у вирі репетицій, церемоній нагород, модних ресторанів і відомих людей, сказала Фіона Стердженс у *The Guardian*. Тон змінюється від пліткарського та веселого до тривожного та дратівливого: замість того, щоб насолоджуватися своїм успіхом, він хвилюється через ролі, від яких він відмовився, та сцени, які вирізали, і бажає, щоб інтерв'юери перестали питати його про *Die Hard* та *Robin Hood*, «як втомлені собаки». Часом його захоплення собою та іншими акторами є вкрай очевидним – але саме тоді, коли цього стає занадто багато, він змінює це «глибоким» спостереженням.

«Щоденники» сповнені різких «вироків» автора щодо фільмів і вистав, які він дивиться. Вікі Крістіна Барселона він відкидає як «*Woman's Weekly tosh*». Він не прихильник *Last Seduction*, зазначивши, що «еспreso є більш корисним». Що стосується «Кімнати Марвіна», він скаржиться, що це “*Another of those American plays which insist that you feel something*” (с. 27) «ще одна з

тих американських п'єс, які наполягають на тому, що «ви щось відчуваєте», однак додає: *“I don't think anger & frustration is what they had in mind”* (с. 27). *«Я не думаю, що вони мали на увазі гнів і розчарування».*

Наводячи приклади з твору, зазначимо, зокрема, що ще коли йшли зйомки першого фільму, Рікман висловлював невдоволення з приводу костюма свого героя. У щоденнику він писав, що просто ображений деякими деталями вбрання. Зокрема він писав: *“A hat has been made for Snape. A hat? For Snape?”* (с. 247) (*«Для Снейпа був зроблений капелюх. Капелюх? Для Снейпа? Ви серйозно?»*).

Взагалі, невдоволення та сарказм доволі часто виражені в «Щоденниках» саме засобами експресивно-емоційної лексики: *Major 'Afflicted' day. A spat with the producers who, of course, want something for nothing – in this case the Austrian actors (although the Hungarians are paid a pittance because their standard of living is so much lower* (с. 29)) (*Важливий день зйомок «Нападу». Пособачився з продюсерами, які, звісно ж, хочуть «дешево і сердито». Під цю категорію в них потрапили австрійські актори (хоч угорцям платять узагалі якісь сльози, бо в них нижчий прожитковий мінімум)*).

Оцінна лексика, що виражає ставлення того, хто говорить до змісту висловлювання, має великий емотивний потенціал. Порівняння - елемент, що широко вживається при передачі емоцій. Так, наприклад, Рікман не соромився у висловлюваннях з приводу дітей-акторів. Він писав про них так: *«Діти без режисера не зіграють. Вони не знають свого тексту, а в Емми дикція періодично гуляє між Альбіоном і Албанією»* (*«He's under the usual HP pressure and even he starts rehearsing cameras before actors, and these kids need directing. They don't know their lines and Emma [Watson]'s diction is this side of Albania at times»*) (с. 284).

Про Редкліффа Рікман говорив: *«Він став таким зосередженим. Серйозним і сфокусованим – але не без гумору. Я й досі не думаю, що він справжній актор, але немає сумнівів, що режисером/продюсером він стане»* (*«He's so concentrated now. Serious and focused – but with a sense of fun. I still*

don't think he's really an actor but he will undoubtedly direct/produce» (с. 281)). Тут спостерігається позитивна оцінна лексика, але у контексті це більше схоже на дуже тонку іронію.

Має місце і емоційно-оцінна лексика, що висміює: «18 січня, 1998 рік. Про церемонію «Золотий глобус». *«Кінозірки парадують у скажено дорогих сукнях, яких вони більше ніколи не надягнуть. Усі безсоромно козиряють знаменитими іменами ... Гас Ван Сент, Метт Деймон (я вже солідно набрався і хапав його за лацкани, повідомляючи, що він справді – «ні, справді чудовий актор»), Мінні Драйвер, Лорен Бекол, Ширлі Маклейн (їй подобався «Зимовий гість», о моя героїне), Вайнона Райдер, Джоан К'юзак (спресовані в ліфті – цікаво, чи спрацювались би ми?), Кевін Клайн. Віддати «Злотий Глобус» Елфрі Вудард – це ГЕНІАЛЬНО!»* («*movie stars in vastly expensive dresses they can only wear once; name dropping on a big scale ... Gus Van Sant, Matt Damon (I was fairly drunk, grabbing his lapels to tell him he's a really, no really good actor), Minnie Driver, Lauren Bacall, Shirley MacLaine (she loved The Winter Guest, my hero), Winona Ryder, Joan Cusack (squished in a lift – could we work together?), Kevin Kline. Giving the Golden Globe to Alfre Woodard was BEST»* (с. 189)).

Експресивно-емоційна лексика Рікмана включає також метафоризацію та самоіронію (*«День почався грандіозно: мене в гільйотинному стилі шарахнуло по голові ширмою, і я на мить вирубився, тож цілий день пройшов під знаком меланхолії»* (*The day got off to a fabulous start with the screen guillotining on to my head, a sudden, swift blackout followed by day-long melancholy* (с. 283))), а також інші прийоми, які детальніше будуть розглянуті в Розділі 3.

1.3. Особливості дискурсу

На противагу «універсалістському» погляду на емоції, Abu-Lughod та Lutz [12] підтверджують свою думку про те, що емоції є культурним явищем і

що «емоції та дискурс не є окремими змінними, одна з яких належить до приватного світу, інша — до публічного соціального світу». На їхню думку, дискурс визначає і породжує емоцію так само, як і виражає її, що знову ж таки підтримує вивчення мови у вживанні, тобто як способу соціальної взаємодії, а не як суто референційного інструменту [57]. Цей чіткий відхід від інструменталізації мови як «вікна в емоції» означає перебудову теорії з практикою.

У зв'язку з розширенням кола питань щодо дослідження тексту з комунікативної точки зору, лінгвісти звертаються до поняття дискурсу. Затвердження в сучасних лінгвістичних дослідженнях терміна «дискурс» стало знаком повороту науки про мову у бік лінгвістики «зовнішньої»: статичний структурно-семантичний підхід поступився місцем динамічному, комунікативному. Крім того, мають місце такі два напрямки досліджень, як лінгвокультурологічний та дискурсивно-персонологічний [20]. Дискурсивно-персонологічний напрямок вивчає мовну особистість та експресивно-емотивну лексику з позицій дискурсу. Такий підхід є прагмалінгвістичним, оскільки в його основі лежить виділення типів комунікативної тональності, характерної для того чи іншого дискурсу [52]. У цьому випадку об'єктом емотіології є мовна категоризація емоцій та полістатусна презентація когнітивно-дискурсивної категорії емотивності. Так, у різних типах дискурсу Рікмана спостерігаються семантичні відмінності у вираженні емоцій невдоволення чи осуду.

Поняття дискурсу дуже неоднозначне. Як пише G. Finch, «дискурс» – один із тих багатозначних термінів, з якими іноді можна зіткнутися у лінгвістиці. Його часто використовують вільно, щоб позначити будь-яку послідовність мови у письмовій чи усній формі, більшій за речення» [21, с. 219]. Продовжуючи огляд точок зору на цю проблему, дослідник вказує, що відмінним аспектом дискурс-аналізу є наголос на комунікативну динаміку мови, досліджуються ті особливості, що є частиною цілого комунікативного акта: контекст вимови, зміст відносин, спосіб розмови тощо.

Увагу лінгвістів привернула специфіка емоційно-оцінної лексики порівняно з власне номінативною, особливості функціонування емоційно-оцінної лексики у мові, природа конотації. На підставі проведених раніше досліджень у лінгвістиці склалася характеристика емоційно-оціночного слова як ознака, яка до структури свого значення включає денотативний та коннотативний макрокомпоненти. Однак питання кордону між ними залишається дискусійним. Спірним залишається питання про співвідношення таких компонентів конотації, як «емоція» і «оцінка», проте ці дві категорії взаємопов'язані.

Зі світом емоцій насамперед співвідноситься художній текст. Аналіз лексичних засобів вербалізації та конкретизації емоційних смислів художнього тексту заснований на дослідженні контекстів, у яких є емотивна лексика, що дозволяє виявити творчий стиль письменника у створенні емоційного світу персонажів, виявити домінуючі способи інтерпретації емоцій на лексичному рівні. З погляду лінгвістів, у певних ситуаціях практично будь-яке нейтральне у мові слово під впливом контексту та ситуації набуває емоційно-експресивної забарвленості, тобто. додаткову інформацію про промовець і про об'єкт мови. Одна й та сама емотивна лексема у різних контекстах може реалізовуватися з протилежними оціночними знаками. Вивчення емоційно-оцінної лексики у художній літературі допомагає створити психологічний портрет героя, розкрити ідейний сенс твору. Складніша ситуація з «нестандартними» зразками літератури, такими як щоденники. Щоденники Алана Рікмана «Шалено. Глибоко» є яскравим прикладом цього. Слід зазначити, що багато рецензентів цього твору наголошують на тому, що «Щоденники» спочатку не були призначені для друку. Це визначає необхідність застосування у перекладі «Щоденників» Рікмана концепцій експресивності та емоційності не лише у художній літературі, а й у розмовному дискурсі.

Цитуючи Н. В. Кондратенко, Л. М. Приблуда [6, с. 81] підкреслює, що сучасні художні твори навіть містять своєрідні дискурсивні маркери,

апелюючи до читача, що здійснює акт читання. Не випадково стає актуальним термін «дискурс читача», що вказує на комунікативну діяльність реципієнта, тобто розуміння, інтерпретацію, «добудовування» художнього тексту. Емоційно-експресивна лексика служить такому «добудовуванню» як з боку читача, так і перекладача.

У цьому контексті доцільно також звернути увагу на визначення дискурсу, запропоновані О. Селівановою [7, с. 119]: 1) зв'язний текст у контексті численних супровідних фонових чинників (онтологічних, соціокультурних, психологічних тощо); 2) замкнена цілісна комунікативна ситуація, складниками якої є комуніканти й текст, що є знаковим посередником і зумовлений різними чинниками, що опосередковують спілкування й розуміння (соціальними, культурними, етнічними і т. ін.); 3) стиль мовного спілкування; 4) зразок мовної поведінки у певній соціальній сфері, що має певний набір змінних.

Емоційно-оцінна лексика, використана у літературному художньому творі, складна для спостереження. При розгляді художнього тексту дані мовні одиниці мають бути досліджені послідовно з кількох точок зору: образ автора, розробка теми твору, образ героя та образ дії самого героя, передусім його мовні дії.

О. А. Семенюк [8] справедливо зазначає, що художній дискурс є відображенням авторської картини світу. Вона пише, що «для художнього тексту важлива наявність творчої внутрішньотекстової діяльності. Такий тип тексту створюється під впливом уяви автора, що зумовлює його вигаданий характер. У процесі наукового пошуку спостережено, що однією з найхарактерніших особливостей художнього дискурсу є те, що в ньому відтворюється якась конкретна культура на певному етапі свого розвитку. Зокрема, це яскраво відображається в мові художнього дискурсу, яка містить соціально-мовні оцінки, шаблони й емоційно забарвлену лексику різних соціальних груп та епох, до яких належать персонажі. Це пов'язано з функцією створення чуттєвого сприйняття дійсності. Авторіві вдається заволодіти

увагою читача завдяки використанню соціально-експресивних маркерів мовлення, властивих зображуваному ним середовищу» [8, с. 9].

З цим важко не погодитись. Крім того, слід зазначити загальну тенденцію мови сучасної прози до розмовності, варіативності, яка визначається свободою вибору мовних засобів, якій нерідко протистоїть нормативність, а в романі - лексика високого стилю, у поєднанні з просторіччям та оцінною лексикою, що створює особливі емотивно-оціночні сенси, декодовані свідомістю, щось зовсім несподіване, «відсторонене», тому що привертає увагу і викликає емоційну реакцію. Тим не менш, реалізація емотивної функції мови в художньому тексті здійснюється за допомогою механізмів та способів, відмінних від тих, що вживаються в мовленні. Специфіка письмового тексту передбачає обмеження у використанні кінесики та ритміко-інтонаційної складової мови, що значно знижує ефективність застосування вигуків і призводить до домінування в тексті лексичних засобів та засобів синтаксичного рівня. У жанрі щоденників це «обмеження» знімається.

У «Щоденниках» Рікмана стилістичне забарвлення оцінної лексики широко варіюється, застосовуються слова з різних пластів: високі та книжкові, нейтральні, розмовні та просторічні. Серед експресивних одиниць важливу роль відіграють одиниці з переважанням образного компонента, особливо лексеми з яскравою внутрішньою формою слова. Вони надають висловлюванням велику наочність, дозволяють читачеві легко уявити описані у тексті предмети і події, і навіть емоційні реакції.

Ш. Баллі [15] описує термінологічне поле, пов'язане з експресивністю: дослідник вказує на експресивні мову, експресивні факти (будь-який факт мови, що повідомляє про рух нашого внутрішнього життя і пов'язаний з емоціями), експресію (ефект, реалізація експресивності в мови).

Говорячи про «Щоденники» Рікмана та особливості їх перекладу, можна стверджувати, що в аспекті вивчення суб'єктивної семантики інтенсивність — це не міра експресивності, а скоріше кількісний параметр того емоційного

переживання, яке виражається у висловлюванні та ширше — у комунікативному акті. Стає очевидним інваріантно-варіативний характер відносин експресивності, емотивності та інтенсивності: завдяки емотивності у мовленні виявляється характер емоції, інтенсивність має відношення до ступеня виявленості емоції, а експресивність поєднує дані семантичні функції на більш загальній функціональній основі (емоційний вплив).

Експресивність (або експресія) визначається як вираз внутрішнього стану промовця, спрямоване на слухача, і є невід'ємною частиною смислової структури будь-якого комунікативного висловлювання. V. Mathesius підкреслює, що у живій розмові момент комунікативний і експресивний тісно переплетені, експресія — це форма, «що виросла з урахуванням комунікативної функції» [42]. «Щоденники» Рікмана є, по суті, такою живою розмовою, проте адресованою швидше не читачеві, а самому собі.

Дослідження емоційності як категорії художнього тексту передбачає розгляд низки питань, що лежать на стику кількох дисциплін (філологічних — теорії комунікації, лінгвістики тексту, теорії мовних актів, концептології та нефілологічних — психології та соціології). Наприклад, це закономірності реалізацій реалій емоційної сфери в комунікативному та наративному нормативних режимах, регулярне уявлення явищ емоційної сфери в дискурсі та ін.

Розмаїття дефініцій терміну «текст» пов'язані з різними критеріями, покладеними основою визначень. Усі вони справедливі у тому чи іншому підході, але вони більшою чи меншою мірою спираються на категоріальні характеристики тексту, набір яких уточнюється кожним з авторів.

На наш погляд, при аналізі та особливо перекладі «Щоденників» Рікмана слід розмежовувати та враховувати такі поняття: емоційна реакція, емоційне переживання, емоційне ставлення та емоційне явище, кожному з яких дано визначення, що включає конкретні ознаки (1) спрямованість на об'єкт чи можливість реалізації без об'єкта, 2) наявність чи відсутність причини

виникнення емоційної сутності, а також 3) можливість збігу причини та об'єкта спрямованості.

1.4. Особливості перекладу

Експресивність - лінгвістична універсалія, характерна для всіх мов, але вона відрізняється національною своєрідністю: у різних мовах ця категорія має способи і засоби висловлювання. Передача емоційно-експресивної інформації у перекладному тексті становить особливу складність для перекладача, тому що вимагає від нього абсолютно самостійних рішень передачі цієї інформації адекватніше. «Саме у цій сфері перекладач – це художник, тому, щоб передати правильно психологічні реалії, йому потрібно тонко відчувати традиції та звичаї, світогляд суспільства-реципієнта» [46]. Так, при перекладі художньої літератури, написаної романо-германськими мовами українською мовою, експресивність може створюватися, зокрема, за допомогою колоквіального виразного епітету. Перекладач доречно інтенсифікує експресивність, використовуючи виразніші мовні одиниці. Експресивність може також створюватися за рахунок гіперболізованого порівняння, перекладач також вдало замінює образ на більш звичний україномовному читачеві. Він також дещо змінює вихідну структуру речення, проте повноцінно передає експресивність. Згідно з існуючою точкою зору, українська культура, що відноситься до культур колективістського висококонтекстного типу, характеризується більшою емоційністю в порівнянні з англомовною, і це природно відображається в художній літературі. При цьому високопрофесійні переклади відрізняються загальною якістю перекладу та якістю мови перекладу, але є менш вимогливими до точності передачі інформації оригіналу. Проте помилки в перекладах книг, на жаль, трапляються досить часто, аж до неправильної інтерпретації імен і навіть спотворень подій та діалогів.

У теорії перекладу та практичній діяльності перекладачів однією з актуальних та центральних є саме проблема передачі експресивної лексики тексту оригіналу у перекладі. При цьому слід завжди враховувати, що одним із найскладніших є поняття змісту у художній літературі, можливість його впливу не тільки на розум, а й на почуття читача. Найчастіше така емоційна насиченість буває у порядку розташування слів, у якомусь стилістичному відтінку слова чи характері їх поєднання за змістом чи тому, що називають «емоційним ореолом» слова.

Дослідники, зокрема Akhmedova [11], характеризуючи особливості перекладу англійського художнього тексту слов'янськими мовами, виділяють такі способи передачі: 1) слово - слово (*intriguer* - інтриган, *boarder* - нахлібник, *tramp* - обірванець, *dandy* - франт, *rout* - заклевати, *chatter* - клопотати) - тобто у цьому випадку зберігається часткова приналежність; 2) словосполучення – слово (а *mechanical mare* – корито, а *vile proprietor* – власник) – в англійській та цільовій мові спостерігається структурна різноманітність; 3) стійкий вираз – слово (*riffraff* – шушера; *repeat by rote* – довбати); 4) словосполучення – словосполучення (а *petty criminal* – дрібна сошка, а *prowling cat* – шкодливий кіт); 5) англійське слово не перекладено цільовою мовою.

Було також встановлено, що експресивно-емотивні іменники найчастіше передаються експресивно-нейтральними словосполученнями, або навпаки – у цільовій слов'янській мові експресія виражена значно сильніше, ніж у оригіналі [54; 60]. Англійські стійкі висловлювання можуть передаватися українською мовою експресивно-емотивними дієсловами. Зокрема, представляє інтерес стаття Ю. Зайченко, яка розглядає засоби перекладу тропів фентезійного роману «Гоббіт» українською мовою. Дослідниця зазначає, що у більшості випадків перекладач використовував граматичну трансформацію, особливо синтаксичну асиміляцію при передачі епітетів [60, с. 44]. Також вона підкреслює, що крім синтаксичних і граматичних замінів, перекладач широко використовує інші граматичні трансформації, такі як зміна порядку, стиснення, декомпресія, додавання і опущення, а також широко

використовує стилістичні трансформації, зокрема підкреслення в тексті перекладу. Для посилення експресивності вживаються переважно збільшувальні та зменшувальні суфікси прикметників типу –езн-, -еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -ющ- тощо: «great ugly looking goblins - здоровезні бридезні гобліни; a slender beam of sun - тонесенькому промінчикові сонця» [60, с. 45].

Про повний збіг експресивних значень можна говорити лише у незначній кількості слів. У більшості прикладів можна спостерігати неадекватність передачі експресивних значень в англійській мові. Наочним прикладом із «Щоденників» є наступний переклад: «*Picked up by Beatie at 7.30pm and whisked to Helena/Tim Land*» (с. 392) (*О 19:30 нас забирає Bimi, й помахом чарівної палички ми переносимось у «Гелено / Тімленд»*). Не тільки пасивна форма замінена на активну в перекладі, але й дієслово, що не має особливого експресивно-емоційного забарвлення в англійській мові (*whisked away, whisked off - віднесений*) передано за допомогою стійкого вираження в українській мові, яке в даному випадку (з урахуванням ролі Рікмана в «Гаррі Поттері» - фільмі про чарівників), надає перекладеному фрагменту набагато більшої експресивності.

Загалом у ряді випадків розбіжність у стилістичному чи лексичному плані призводить до нейтралізації або, що набагато частіше зустрічається у «Щоденниках», до зайвого посилення експресивності: «*The BBC films all day. ... Caught napping with her*» (с. 61) («Цілий день нас знімають бібісішники. ... Нас обох застукали, поки ми клювали носом»).

У разі розбіжності предметно-логічної та емоційно-оцінної інформації вихідної та перекладної мов перекладач відступає від предметно-логічної інформації оригіналу, відбираючи у мові перекладу той художній засіб, який би передавав максимально адекватно емоційно-оцінну інформацію оригіналу. Умовність перекладу є оказіональним відступленням від предметно-логічної інформації оригіналу.

Безумовно, побудова тексту має підкорятися законам тієї мови, якою виконується переклад. Однак переклад має бути витриманий в одній стилістиці та містити сенс та настрій, задумані автором.

Основними труднощами при перекладі емоційно-забарвленої лексики є такі: збереження емоційно-оцінних конотацій, образного компонента та лексичної асоціативності та переклад емоційно-оцінної лексики вимагає залучення особливої комплексної перекладацької технології. Переклад стилістично забарвленої лексики зазвичай становить додаткові труднощі, оскільки пошуки еквівалента для лексеми оригіналу ускладнюються наявністю у ній, крім денотативного, коннотативного значення. Вибраний при перекладі еквівалент повинен відобразити все різноманіття функцій лексичних одиниць оригіналу, у тому числі розвиток у ньому експресивної та емоційної конотації.

Між змістом тексту оригіналу та тексту перекладу існує умовна еквівалентність, яку можна визначити як максимально можливу тотожність, що допускається розбіжністю семантичних систем вихідної мови та перекладної мови. Неважко помітити, що така відносна ідентичність змісту спостерігається як між оригіналом і перекладом загалом, а й між окремими їх елементами. Оригінал та його переклад можуть розглядатися лише на рівні парних сегментів, пов'язаних відносинами смислової еквівалентності, що допускає певний паралелізм плану висловлювання. При цьому текст перекладу ніколи не може бути повним та абсолютним еквівалентом тексту оригіналу; завдання перекладача полягає у тому, щоб зробити цю еквівалентність якнайповнішою, тобто домогтися зведення втрат до мінімуму.

Примат сенсу над формою визначає необхідність пошуку емпіричних еквівалентів висловлення невизначеності у перекладі. Адже необхідно передати не тільки ту саму інформацію, а й ту саму емоційність мови. Перекладач прагне викликати саме ту емоційну реакцію, яка закладена у тексті оригіналу. Емпірична еквівалентність перекладу досягається за умови максимальної передачі емоційного змісту, властивого оригіналу.

При порівняльному аналізі ступеня емоційності художнього тексту різними мовами необхідно враховувати міжкультурну специфіку маніфестації емоцій, що пояснюється двоїстою природою самої емоції (як універсального психологічного, фізіологічного переживання, з одного боку, і як емоційного концепту, що характеризується специфікацією з іншого). Хоча самі емоції, переважно, універсальні, типологічна структура емоційної лексики у різних мовах не збігається, має виражену національну специфіку. Мова не є дзеркальним відображенням світу, тому, очевидно, світ емоцій і набір мовних засобів, що їх відображають, не можуть повністю збігатися. У цьому світлі особливу проблему становить переклад текстів, які містять саме емоційно-експресивну інформацію.

Умовність перекладу впливає, насамперед, з пізнавальної функції мови, заснованої на необхідності відтворити структуру. Оскільки кожна мова відбиває чуттєвий світ по-своєму, у процесі перекладу стикаються два способи відображення навколишнього світу. Відтворення структури чуттєвого світу іноземної мови та перекладної мови означало б сумлінну роботу перекладача з передачі «літери» оригіналу, але не його «духу», тому перекладач наново відтворює дійсність, виражену іноземною мовою. Для того щоб відтворити в перекладі емоційність і передати її в тій формі, яка б відповідала сприйняттю реципієнта, перекладач повинен вловити і узгодити всі емоційні нюанси не тільки з текстом автора, але і з сприйняттям цього емоційного навантаження читачем перекладу.

С. А. Остапенко и М. О. Куц [5, с. 192], на підставі аналізу українського перекладу написану Roald Dahl твору «Matilda», виконаного В. Морозовим, дійшли висновку, що «у перекладі емоційно-забарвленої лексики найбільш доцільно використовувати принцип еквівалентного перекладу, тобто перекладати емоційно-забарвлену лексичну одиницю оригіналу емоційно забарвленою лексичною одиницею мови перекладу. У випадках, коли це неможливо, необхідно компенсувати втрачене емоційне забарвлення. Передача емоційно-забарвлених лексичних одиниць оригіналу має базуватися

не лише на лексичних та синтаксичних відповідностях. Важливішим у цьому світлі є завдання збереження тропів і фігур мови, щоб передати художню стилістику твору».

При перекладі підбір функціональних відповідностей визначається у випадках, коли за мовними умовами немає можливості відтворити одночасно, з одного боку, речовий зміст даного тексту-оригіналу і смислову функцію граматичної форми (чи лексико-стилістичну особливість оригіналу) - з іншого. Саме з цієї причини в таких ситуаціях ставиться завдання про вибір певних можливих стилістичних варіантів передачі перекладу тексту оригіналу.

Художній переклад має специфічні закони еквівалентності оригіналу: він породжується оригіналом, залежить від нього, але в той же час має відносну самостійність, тому що стає фактом цільової мови. Ступінь зближення перекладу з оригіналом залежить від майстерності перекладача, від особливостей зіставних мов і культур, епохи створення оригіналу та перекладу, способу перекладу, характеру текстів, що перекладаються. Відносна еквівалентність художнього перекладу оригіналу визначена також різносистемністю мов, відмінностями соціокультурного середовища, а також індивідуальністю перекладача, яка визначається його художнім сприйняттям, талантом, своєрідністю відбору мовних засобів.

Категорія реалістичності виходить з основний завдання перекладача - передачі предметно-логічної інформації оригіналу, а категорія умовності спирається на передачу емоційно-оцінної інформації; вважається, що адекватність художнього враження залежить насамперед від емоційно-оцінної інформації оригіналу, переданої цільовою мовою. Для того щоб відтворити в перекладі емоційність і передати її в тій формі, яка б відповідала сприйняттю реципієнта, перекладач повинен «вловити» і узгодити всі емоційні нюанси не тільки з текстом автора, але і з сприйняттям цього емоційного навантаження читачем перекладу.

Багато питань, пов'язаних з вивченням динаміки емотивного значення, емотивної валентності, емотивної комунікації та прагматики, виявляються

нерозв'язними на лексичному та навіть синтаксичному мовних рівнях. Ще менш вивченим феномен емотивності видається з погляду контрастивної (або порівняльної) лінгвістики. З одного боку, не викликає сумнівів те, що емотивність є категорією інтерлінгвістичною: абсолютно всі люди, незалежно від того, якою мовою вони говорять, відчувають емоції; у всіх культурах так чи інакше є, продиктована природною потребою, традиція мовного відображення емоцій. З іншого боку, досвід міжмовного спілкування показує, що аналогічні емоції та емоційні ситуації в різних мовах найчастіше виражаються не тільки різними частинами мови або різним порядком слів у межах однієї пропозиції, але іноді їх вираження відрізняється від мови до мови на рівні цілих абзаців або складних, розгорнутих метафоричних образів; часом же емоція, яка знаходить чітке словесне відображення в одній мові, в іншій мові взагалі «замовчується» і вгадується лише з контексту. Тому серед неосвітлених аспектів емотивності філологи одноголосно відзначають відсутність способу адекватної передачі емотивного змісту висловлювання та тексту іноземною мовою [59].

Для вираження емоцій більше, ніж для будь-якого іншого типу мовного пояснення характерні складні, багатоступінчасті символи - фразеологічні звороти, розгорнуті метафори, що іноді охоплюють набагато більший текстовий простір, ніж одне словосполучення або речення. Подібні форми у переважній більшості випадків не збігаються у різних мовах і спроби перекладати їх стійкими еквівалентами далеко не завжди увінчуються успіхом як зі стилістичної, так і з власне емотивної точки зору. Завдання перекладача емоційно навантаженого висловлювання чи текстового уривка – не просто донести до іншомовного реципієнта певну фактологічну інформацію, а й викликати в нього емоції, максимально наближені до тих, які оригінал цього висловлювання чи текстового уривка викликає в носія вихідної мови.

Крім того, переклад емотивних висловлювань і текстових уривків більшою мірою ніж інші види перекладу орієнтований на контекст, що створює певні складнощі для виведення деяких універсальних способів

адекватної передачі емотивного змісту висловлювання та тексту іноземною мовою. Остання обставина пояснюється, частково, загальною «невивченістю» - тобто відсутністю чітких визначень і класифікацій не тільки емотивних висловлювань і слів, але й мовних одиниць, які несуть взагалі будь-яке естетичну навантаження.

Порівнюючи лексичний та синтаксичний рівні емотивності з точки зору перекладу, можна сказати, що обидва рівні можуть і повинні ефективно використовуватися для досягнення адекватності перекладного тексту. Проведений аналіз показує, що лексичний рівень, порівняно з синтаксичним, ставить перед перекладачем дещо складніші завдання, невиконання яких сильніше позначається на якості перекладу, однак він також надає широкий репертуар засобів для вирішення цих завдань. Синтаксичний рівень створює для перекладача труднощі, в основному, через розбіжність конкретних засобів емотивності в мовах оригіналу та перекладу, але, з іншого боку, ця обставина нерідко приходиться на допомогу перекладачеві, оскільки при використанні тексту перекладу синтаксичного засобу, що відсутній у мові оригіналу, перекладений вислів може в окремих випадках перевершити оригінальний за виразністю.

Перекладачі, незалежно від своєї національно-культурної приналежності, при перекладі емоційно-експресивних одиниць у більшості випадків намагаються максимально зберегти емоційно-експресивну інформацію, що міститься в оригіналі. Проте український текст перекладу, як правило, емоційно більш насичений ніж англійський оригінал, а український оригінал емоційніше англійського перекладу. У той же час предметно-логічна інформація оригіналу може бути передана у перекладі емоційно-лексичними одиницями.

Під час аналізу тексту перекладу роману Дж. Селінджера «Над прірвою у житті» (J.D. Salinger “The Catcher in the Rye”), виконаного О.П. Логвиненком, А. Степаненко та А. Сітко (2015) виявили граматичні трансформації заміни

активного стану пасивним чи навпаки, у зв'язку з тим, що для української мови більш характерне використання саме активного стану.

Р. Можнякова зазначає, що «XX сторіччя знаменувало для українського перекладознавства нову сторінку у його розвитку. Саме тоді на мистецький горизонт вітчизняного перекладу зійшли справжні майстри художнього слова В. Державин, М. Зеров, Г. Кочур, І. Кулик, Г. Майфет, О. Фінкель та багато інших. Своєю працею вчені надали друге дихання українській літературі, збагативши її перекладами останніх творів світової літератури XIX-XX століть ... Одним з яскравіших майстрів сучасного перекладу є Володимир Діброва.» [4, с. 9]. В той же час, Можнякова підкреслює, що Володимир Діброва є не тільки перекладачем, але й найпопулярнішим українським прозаїком. Саме його переклади являють собою свого роду взірць перекладу сучасної англійської літератури українською мовою, однак й такий досвідчений фахівець не уникнув труднощів, зокрема при перекладі англійського роману Семюела Беккета «Уот» («Watt»). За його власними словами, «Переклад – це не перетягання слів з однієї мови в іншу, а відтворення іншого життя .... знання мови – це, перш за все, знання того, що за нею стоїть. Тобто, психології народу, його історії, культури, світосприйняття і т.д. Інакше словник з інструмента перетворюється на в'язницю». Сенс художнього тексту принципово варіативний і дає велику кількість можливостей для свого тлумачення, що породжує прагнення реципієнта по-своєму розшифрувати прихований сенс художнього твору. Крім того, відмінності в мовному матеріалі та обсязі знань читачів тексту оригіналу й перекладу роблять лінгвістично вірний переклад неможливим, дозволяючи лише здійснення інтерпретації.

На даний момент найкращим підходом до вивчення перекладу художньої літератури є соціосеміотичний підхід, який, як виявилось, стосується всіх аспектів перекладу художньої літератури. Юджин А. Ніда, відомий американський перекладач Біблії, добре відомий своїми роботами з семантичної структури та теорії перекладу. Його коментарі щодо

соціосеміотики досить позитивні та проливають світло на природу соціосеміотичного підходу:

“Можливо, найбільш поширений і вирішальний внесок у розуміння процесу перекладу можна знайти в соціосеміотиці, дисципліні, яка розглядає всі системи знаків, що використовуються людськими суспільствами. Велика перевага семіотики над іншими підходами до міжмовної комунікації полягає в тому, що вона має справу з усіма типами знаків і кодів, особливо з мовою як найбільш комплексною і складною з усіх систем знаків, що використовуються людьми. Жоден цілісний підхід до перекладу не може виключити семіотику як фундаментальну дисципліну в кодуванні та декодуванні знаків.” [45].

Соціосеміотичний підхід допомагає краще зрозуміти не лише значення слів, речень і структур дискурсу, а й символічну природу розрізнення десигнативних і асоціативних значень. Це також підкреслює той факт, що все в повідомленні має сенс.

Використання літературних і стилістичних засобів у постмодерністських художніх текстах не може бути проігноровано літературним перекладачем, який шукає правдоподібну еквівалентність між двома текстами. Крім того, перекладач має враховувати органічний зв'язок між формою та змістом, частинами та загальною структурою, а також функцію стилістичних та літературних засобів, що використовуються в оповідних текстах.

Говорячи про основні моделі перекладу, можна виділити такі:

1. Денотативна модель перекладу – найпоширеніша модель. Вона виходить із того безперечного факту, що зміст усіх мовних знаків відображає, зрештою, якійсь предмети, явища, відносини реальної дійсності. Ці елементи реальної дійсності, які відбиваються у знаках мови, зазвичай називаються денотатами. Денотативна теорія перекладу визначає переклад як процес опису за допомогою перекладу денотатів, які використовуються мовою оригіналу.

2. Трансформаційна модель перекладу, автором якої є американський вчений Ю. Найда, використовує вчення про ядерні структури Н. Хомського.

Ця модель передбачає три етапи процесу перекладу. 1) етап аналізу - структури оригіналу перетворюються на ядерні структури іноземної мови. 2) етап власне перекладу - ядерні структури іноземної заміщуються еквівалентними їм ядерними структурами цільової мови (міжмовна трансформація). 3) етап синтезу — ядерні структури цільової мови розгортаються на кінцеві («термінальні») структури тексту перекладу

3. Семантична модель перекладу (семантична трансформація) засновує еквівалентність оригіналу та перекладу на наявності загальних сем у їх змісті. При цьому спільність встановлюється не між сукупністю сем, закріплених за якимись одиницями різних мов, а лише між окремими елементарними смислами. Важливе значення цієї теорії полягає в тому, що вона дає можливість перекладацького зіставлення не окремих слів, а цілих множин мовних одиниць з урахуванням правил побудови висловлювань у різних мовах.

Якщо в буквальному перекладі, як зазначає Voase-Beier (2014), за основу береться зовнішня оболонка слова або його форма, то вільний переклад має на увазі переклад сенсу за змістом. Цей тип перекладу міг бути продиктований або неможливістю дотриматися в перекладі формальної сторони оригіналу і, внаслідок цього, відходу від буквальності вихідного тексту, або «свідомої» вільністю, коли об'єктом перекладу ставав текст, написаний «новим» автором «народною» мовою. Адекватний переклад, як зазначає Holmes (1988), як би «золотою серединою» між буквальним і вільним перекладом. Цей тип перекладу спрямовано на «передачу намірів автора у сенсі ідеї неемоційного впливу на читача».

При роботі з оригінальним художнім текстом завдання перекладача полягає в тому, щоб визначити функцію стилістичного прийому, що використовується, і прийняти необхідне рішення про можливість збереження даного прийому в тексті перекладу або про заміну його іншим стилістичним прийомом. Збереження експресивної функції художнього твору у перекладі – це збереження індивідуальності авторського стилю. Особливості стилю

письменника з яскравою індивідуальністю можуть представляти серйозну проблему для перекладача, що наочно видно при аналізі перекладу «Щоденників» Рікмана, які розглядаються в нашій роботі.

Способи передачі експресивності загалом поділяються на три групи:

1. За допомогою еквівалента. Еквівалентність перекладу є спільністю змісту (змістовною близькістю) текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі («*Fascist mayor of Rome, Berlusconi, Sarkozy, President McCain? Bush still there, Cameron at a gallop... God help us*» (с. 391) («*Римський мер-фашист, Берлусконі, Саркозі, [мабутній] президент Маккейн? Буш досі на посаді, Кемерон скаче галопом... Рятуй нас, Боже*»))

2. За допомогою аналога. Такий переклад передбачає використання фразеологічного аналога, тобто ідіоми, яка передає те саме значення, але за допомогою іншого образу («*Devlin fights a constant battle with the bottle*» (с. 60) («*Девлін невпинно бореться із зеленим змієм*»)). В даному випадку використана знайома для української читацької аудиторії.

3. За допомогою заміни. Заміни – найпоширеніший і різноманітний вид перекладацьких трансформацій. У процесі перекладу заміні можуть піддаватися граматичні одиниці – форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв'язку тощо. («*One of these really lousy days when you think 'what have I done?' Today also brings an invitation to appear on Question Time. The very definition of 'you must be joking'*» (с. 79)) («*Один з тих глибинно паскудних днів, коли питаєш себе: «Де я так нагрішив?»*»)) В даному випадку перекладач, використовуючи заміну, зберіг загальну експресивність оригінального тексту та його функціональний зміст. В наступному прикладі заміна є ще більш очевидною - перекладач посилює емоційність фрази, додаючи до неї елемент власного розуміння посилу автора: («*They don't know their lines and Emma [Watson]'s diction is this side of Albania at times*» (с. 285) («*Вони не знають свого тексту, а в Емми [Вотсон] дикція періодично гуляє між Альбіоном і Албанією*»))

Вочевидь, що для грамотного літературного перекладу необхідно брати до уваги такі чинники: семантика лексичної одиниці; контекст; забарвлення; особливості вживання. При перекладі емоційно-забарвленої лексики найдоцільніше використовувати принцип еквівалентного перекладу, тобто. перекладати емоційно-забарвлену лексичну одиницю оригіналу емоційно-забарвленою лексичною одиницею у цільовій мові. У випадках, коли це неможливо, необхідно компенсувати загублене емоційне забарвлення.

Емотивна оцінка, на думку дослідників, є складним ментальним впливом, спрямованим на пізнання, відображення, а також характеристику навколишньої дійсності. Два ці процеси інтерпретації дійсності, які є «самостійними величинами, не тільки нерозривно пов'язані, а й взаємно детермінують один одного, причому домінантна роль емоції та оцінки у реальній комунікації постійно змінюється». Людина накладає свої особисті особливості на будь-яку ситуацію, зокрема і оцінювання, а особисте може бути мінливим, залежним від зміни настрою суб'єкта, отже, ми маємо наповнення категорії оцінки іншими категоріями, серед яких – емотивність. При перекладі «Щоденників» цю особливість слід особливо враховувати.

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОЇ ЛЕКСИКИ В ТВОРІ «ШАЛЕНО. ГЛИБОКО: ЩОДЕННИКИ АЛАНА РІКМАНА»

2.1. Емоційно-експресивна лексика, виражена іменниками

1. «*Just to help it along – a **barracker** is in the audience apparently shouting ‘Rubbish!’ at one point and then ‘Quiet, ladies’ as Helen & I are kissing*» (с. 214).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою іменника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**barracker**» - той, хто влаштовує дебоші; скандаліст, бешкетник. В реченні є підметом.

За класифікацією S. Keen, слово «**barracker**» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості: вульгаризми, жаргонізми. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним, часто використовується в мовленні для висловлення зневажливої інтонації.

Слово виконує функцію негативної характеристики об'єкта.

2. «*He’s there, and a **charmer**.*» (с. 217).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою іменника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**charmer**» - людина з привабливою особистістю, яка зазвичай використовує це, щоб справити враження на інших або маніпулювати ними. В реченні є присудком (виражений іменником).

За класифікацією S. Keen, слово «**charmer**» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості. За

класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію водночас позитивної та застережливої характеристики об'єкту.

3. «*Still it's the kick, **bollock** and scramble school of writing.*»

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою іменника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**bollock**» - нісенітниця, дурість, дурощі, дурниця, ідіотизм. В реченні є присудком.

За класифікацією S. Keen, слово «**bollock**» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості: вульгаризми, жаргонізми. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним, часто використовується в мовленні для висловлення зневажливої інтонації.

Слово виконує функцію підкреслено вульгарно негативної характеристики обстановки, в якій перебуває той що говорить.

4. «*But then, that's an **epidemic**.*» (с. 224).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою іменника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**epidemic**» - масове поширення якої-небудь інфекційної хвороби; перен. надзвичайно швидке поширення чого-небудь. В реченні є присудком.

За класифікацією S. Keen, слово «**epidemic**» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься

до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожини, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію відносно негативної характеристики обстановки, в якій перебуває той що говорить.

5. «*Dinner in the Grill. Good food but on my top ten **hate list** would be over-attentive waiters – I like watching my wine glass get emptier. I am close to slapping the arm of the next waiter who refills my glass after every sip*» (с. 236).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою складеного іменника. За тлумачним словником, лексичне значення словосполучення «**hate list**» - перелік, набір чогось що викликає сильне незадоволення, ненависть. В реченні є додатком.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «**hate list**» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості: вульгаризми, жаргонізми. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожини, словосполучення відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Словосполучення виконує функцію емоційного підкреслення негативного ставлення того хто говорить до якихось речей/явищ певного виду.

6. «*Time to raid the mini-bar rather than test the **rigours** of room service.*» (с. 300).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою іменника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**rigours**» - суворі та вимогливі умови. В реченні є додатком.

За класифікацією S. Keen, слово «**rigours**» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну

роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію іронії у характеристиці об'єкта.

7. «*After a bit of **toing and froing** at Hong Kong Airport . . . we opt for staying overnight*» (с. 315).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою іменника. За тлумачним словником, лексичне значення словосполучення (ідіоми) «**toing and froing**» - постійні рухи або подорожі вперед і назад; повторне обговорення або роздуми про щось без будь-якого прогресу. В реченні є додатком.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «**toing and froing**» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості: вульгаризми, жаргонізми. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, словосполучення відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію надання експресивності опису дій.

8. «*Robbie Williams on the flight, presumably free (why would he want the **hassle** and general bus station of it all?) and on his way to Live 8 concert.*» (с. 342).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою іменника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**hassle**» - дратівлива незручність, щось, що турбує або дратує. В реченні є додатком.

За класифікацією S. Keen, слово «*hassle*» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості: вульгаризми, жаргонізми. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію негативної характеристики об'єкту.

9. «*The day the bombs hit London. Absolute pillar to post – from the euphoric yesterday to the **numbness** of today.*» (с. 342).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою іменника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*numbness*» - оніміння, нечутливість. В реченні є предикативом.

За класифікацією S. Keen, слово «*numbness*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію емоційного опису негативного сприйняття поточної дійсності тим хто говорить.

10. «*'A **disaster**' strikes Megan in the dressing room*» (с. 345).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою іменника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*disaster*» - раптове розставання, падіння, заплутаний шлях або тиснява. В реченні є підметом.

За класифікацією S. Keen, слово «*disaster*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься

до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожини, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію емоційно-експресивної характеристики раптового погіршення емоційного стану об'єкта.

11. *«It's like Spielberg is already on to his next film while he's shooting the one we're watching . . . so what we get has an **aridity** to it.»* (с. 350)

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою іменника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**aridity**» - той факт, що дощу мало чи його немає; факт великої сухості. У реченні є додатком.

За класифікацією S. Keen, слово «**aridity**» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожини, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію експресивного опису сприйняття об'єкту.

12. *«Some **trick of fate** led me to read (and just finish) Tom Courtenay's book.»* (с. 361).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою іменника, вираз є ідіомою. За тлумачним словником, лексичне значення словосполучення «**trick of fate**» - щось що трапляється волею долі, випадково, дивно, цікаво чи в чомусь невдало. В реченні є підметом.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «**trick of fate**» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожини,

словосполучення відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Словосполучення виконує функцію іронічно-експресивного опису дій того хто говорить.

2.2. Емоційно-експресивна лексика, виражена прикметниками або дієприкметниками

1. «*Tired, tense, enclosed. Snape-like*» (с.284). В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою виключно прикметників. За академічним тлумачним словником, лексичне значення слова «*tense*» у значенні прикметнику – «нервово збуджений; натягнутий». Друге слово експресивної лексики – «*Snape-like*» – є конструкцією з лексичним показником компаративних відносин – з морфемою-суфіксоїдом «подібний». У цьому реченні всі частини речення є предикативами.

За класифікацією S. Keen, слово «*Snape-like*» відноситься до лексико-морфологічних (словотвірних) засобів, тобто експресивних словотвірних елементів, а слово «*tense*» тяжіє до лексико-семантичних способів створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора (слово «напружений» є концептуальною метафорою, оскільки відповідні слова у своїх первинних значеннях позначають певні фізичні властивості предметів та особливості їхнього просторового розташування (осягані органами почуттів)). За класифікацією О.М. Пономарьової, обидва слова експресивної лексики відносяться до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово «*напружений*» відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність. Слово «*Snape-like*» відноситься до лексики, в якій

емоційний відтінок та виразність формуються за допомогою спеціальних словотвірних елементів – постфіксів та префіксів.

Обидва слова виконують функцію надання смислової точності виразу психоемоційного стану того, хто говорить.

2. «*His always **shaky** sense of humour completely deserts him*» (с. 131). В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**shaky**» - нестійкий, такий що хитається, у переносному значенні – ненадійний, неміцний. В реченні слово є присудком.

За класифікацією S. Keen, слово «**shaky**» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово «**shaky**» відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію негативної характеристики риси особистості об'єкту, про якого йде мова.

3. «*Sean comes in, looking **wired***» (с. 210).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою дієприкметника. За тлумачним словником, лексичне значення «**wired**» - той що перебуває у нервовому, напруженому стані. В реченні є додатком.

За класифікацією S. Keen, слово «**wired**» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент.

Слово виконує функцію негативної характеристики емоційного стану об'єкту.

4. «*Malevolent and unfair*» (с. 212).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметників, які, тим не менш, в даному випадку виконують смислову функцію прислівників. За тлумачним словником, лексичне значення «*malevolent*» - такий що заподіяв або має бажання заподіяти шкоду чи злób «*unfair*» - такий що суперечить принципам рівності і справедливості, морально неправильний. В реченні ці слова є предикативами.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «*malevolent and unfair*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, словосполучення відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Словосполучення виконує функцію негативної характеристики обставин в яких перебуває той що говорить.

5. «*It is a very disconcerting experience*» (с. 217).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*disconcerting*» - таке що викликає почуття неспокою, збентеження. В реченні є присудком.

За класифікацією S. Keen, слово «*disconcerting*» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію негативної характеристики відчуттів того хто говорить.

6. «*V. clean, new-pin, soulless*» (с. 219).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*soulless*» - таке що не має власного характеру, індивідуальності. В реченні є предикативом.

За класифікацією S. Keen, слово «*soulless*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до лексики, в якій емоційний відтінок та виразність формуються за допомогою спеціальних словотвірних елементів – постфіксів та префіксів.

Слово в даному випадку виконує функцію негативної характеристики архітектурного середовища, в якому знаходиться той що говорить.

7. «*This amazing place*» (с. 220)

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*amazing*» - такий що викликає велике здивування чи подив; дивовижний, дуже вражаючий; відмінний. В реченні є присудком.

За класифікацією S. Keen, слово «*amazing*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію дуже позитивної характеристики місця, в якому перебуває той що говорить.

8. «*Terrible sound for some reason makes the comedy harder to land.*» (с. 224).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*terrible*» - щось дуже неприємне, серйозне або низької якості, страшне. В реченні є присудком.

За класифікацією S. Keen, слово «*terrible*» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію негативної характеристики обстановки, в якій перебуває той що говорить.

9. «*The play is pretty unspeakable but Fifi has given it the full Dostoevsky/Meyerhold/Moscow Arts production*» (с. 229).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. Експресивна лексика в даному випадку є конструкцією з лексичним показником компаративних відносин. В реченні є додатком.

За класифікацією S. Keen, конструкція «*Dostoevsky/Meyerhold/Moscow Arts*» відноситься до лексико-морфологічних (словотвірних) засобів. За класифікацією О.М. Пономарьової, конструкція відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, конструкція відноситься до лексики, в якій емоційний відтінок та виразність формуються за допомогою спеціальних словотвірних елементів.

Конструкція виконує функцію відносно позитивної характеристики театральної постановки.

10. «*She for her impeccable manners salted with the **fruitiest** swear words*» (с. 231).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**fruitiest**» - перен. Яскравий, чистого тону, найвлучніший. В реченні є предикативом.

За класифікацією S. Keen, слово «**fruitiest**» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію експресивної характеристики поведінки об'єкта.

11. «*In spite of its list of implausibilities, the film still looks good and makes the current crop of Britflicks look **ridiculous***» (с. 237).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**ridiculous**» - надзвичайно нерозумно, абсурдно, заслуговує на сміх. В реченні є додатком.

За класифікацією S. Keen, слово «**ridiculous**» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію негативної характеристики об'єкту.

12. «*Much less **nervous-making***» (с. 238).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою складеного прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*nervous-making*» - щось що викликає у когось почуття дискомфорту, страху. В реченні є предикативом.

За класифікацією S. Keen, слово «*nervous-making*» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожині, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово в даному випадку, хоча слово має негативне емоційно-експресивне забарвлення, воно виконує функцію позитивної характеристики динаміки зміни середовища, в якому перебуває той хто говорить.

13. «*Glorious sunshine all day for umpteen exterior scenes which looked an impossibility on the call sheet*» (с. 289).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*glorious*» - те що має, гідне або приносить славу чи захоплення, має вражаючу красу або пишність. В реченні є предикативом.

За класифікацією S. Keen, слово «*glorious*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожині, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію дуже позитивно-емоційної характеристики погоди.

14. «**Hideous** – loud (as in cannot hear a word anyone is saying and no one is dancing, so what's the fucking point?). Happily I got there early so there was still some food.» (с. 293).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**hideous**» - надзвичайно потворний, гідкий, надзвичайно неприємний. В реченні є предикативом.

За класифікацією S. Keen, слово «**hideous**» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію емоційно негативної характеристики середовища, в якому знаходиться той хто говорить.

15. «*The **unutterable** clutter of London life.*» (с. 298).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**unutterable**» - занадто великий або жахливий, щоб описати; який важко виразити, передати словами. В реченні є присудком.

За класифікацією S. Keen, слово «**unutterable**» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію іронічно негативної характеристики середовища.

16. «*Yesterday evening **smothered** in sadness by [casting director] Patsy Pollock's phone call.*» (с. 300).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою дієприкметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**smothered**» - у повсякденній розмові часто використовується для позначення акту, коли хтось відчуває, що його позбавляють кисню або особистого простору. В реченні є присудком у пасивній заставі.

За класифікацією S. Keen, слово «**smothered**» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію негативної характеристики емоційного впливу події.

17. «***Stunning** effects that are somehow part of the life of the film, not show-off stunts*» (с. 304).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**stunning**» - надзвичайно вражаючий або привабливий. В реченні є присудком.

За класифікацією S. Keen, слово «**stunning**» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію позитивної характеристики об'єкту.

18. «*I had been fairly **pissed off** at the fact that work had gone on in my absence and without my knowledge but in a way it became very focusing to compare the two edits.*» (с. 335).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**pissed off**» - роздратований або «ситий по горло». В реченні є присудком.

За класифікацією S. Keen, слово «**pissed off**» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості: вульгаризми, жаргонізми. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним, часто використовується в мовленні для висловлення зневажливої інтонації.

Слово виконує функцію емоційно-експресивного вираження незадоволення і гніву того хто говорить.

19. «*Impossible to make much sense except the **humbling** courage*» (с. 337).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**humbling**» - те що змушує (когось) почуватися менш важливим або гордим. В реченні є додатком.

За класифікацією S. Keen, слово «**humbling**» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію «гіркої» іронії.

20. «*Why do I find this **mind-frazzling**?*» (с. 340)

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою складеного прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*frazzling*» - надзвичайно втомлений, у нервовому або злегка стурбованому стані після великих розумових або фізичних зусиль; виснажений фізично або емоційно. Відповідно, *mind-frazzling* – те що вкрай втомлює, виснажує мозок. В реченні є додатком.

За класифікацією S. Keen, слово «*mind-frazzling*» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості: вульгаризми, жаргонізми. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожині, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію негативної характеристики об'єкту.

21. «*Who turns out to be stylish, gentle (which those **plangent** piano chords now seem to suggest, totally)*» (с. 347).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*plangent*» - те що болісно впливає на почуття. В реченні є додатком.

За класифікацією S. Keen, слово «*plangent*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожині, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію емоційно забарвленої характеристики властивостей об'єкту.

22. «*To bed, feeling that the day had a forward momentum – not sentimental, **backward-glancing** torpor*» (с. 355).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*backward-glancing*» - рух назад чи погляд у той бік, куди дивиться спина. У реченні є додатком.

За класифікацією S. Keen, слово «*backward-glancing*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожині, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію експресивного підкреслення феномену, протилежно якому діє той хто говорить.

23. «*She thinks the W. is 'fancy shmancy'.*» (с. 358).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення словосполучення «*fancy shmancy*» - надзвичайно чи надмірно химерний. В реченні є додатком.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «*fancy shmancy*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожині, словосполучення відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Словосполучення виконує функцію іронічно-негативного опису об'єкта.

24. «*Utterly brilliant comedy – the whole movie and the performance which is kissed with genius from start to finish*» (с. 364)

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова

«*brilliant*» - (перен.) повний світла, сяючий або яскравий; властивість наявності або демонстрації великого інтелекту, таланту, якості; надзвичайно розумний або талановитий. В реченні є предикативом.

За класифікацією S. Keen, слово «*brilliant*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію емоційної позитивної характеристики об'єкта.

25. «*Somewhere in here, pathetic behaviour from the Labour Party – totally out of touch with the real world, institutionalised, cannabalistic, egomaniacal, bitter, twisted and stupid.*» (с.362).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*cannabalistic*» - слово яке використовується для опису людини, яка їсть людське м'ясо, або тварини, яка їсть м'ясо тварин свого типу. В реченні є складеним присудком.

За класифікацією S. Keen, слово «*cannabalistic*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію емоційно дуже негативного опису дій об'єкта.

2.3. Емоційно-експресивна лексика, виражена дієсловами

1. «*‘Production’ continues to clodhop its way through this experience*» (с. 128). В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою інфінітиву дієслова. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*to clodhop*» («*без мила лізти*») у значенні дієслова означає «рухатися незграбно», «грубо і невміло втручатися». В реченні слово є присудком.

За класифікацією S. Keen, слово «*to clodhop*» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості, в даному випадку – вульгаризми та жаргонізми. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово експресивної лексики відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово «*to clodhop*» відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним, часто використовується в мовленні для висловлення зневажливої інтонації.

Слово виконує функцію негативної характеристики дій суб'єкту.

2. «*Has someone nicked the bulbs?*» (с. 233)

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою дієслова. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*nick*» - неформальний варіант дієслова «вкрасти». В реченні є присудком.

За класифікацією S. Keen, слово «*nicked*» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості: вульгаризми, жаргонізми. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію надання іронічного відтінку запитанню.

3. «*It's the brain, the will, everything **clamps down** like the metal sides on those jam jars*» (с. 348).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою дієслова. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**clamp down**» - вжити рішучих заходів, щоб припинити або обмежити шкідливу або небажану діяльність, придушити щось. В реченні є присудком.

За класифікацією S. Keen, слово «**clamp down**» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Слово виконує функцію експресивного опису стану розумової реакції того хто говорить на почуту ним інформацію.

2.4. Емоційно-експресивна лексика, виражена прислівниками

1. «***Profoundly** hung over*» (с. 303)

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прислівника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «**profoundly**» - до глибокої міри; надзвичайно. В реченні є предикативом.

За класифікацією S. Keen, слово «**profoundly**» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію підкресленої іронічно-негативної характеристики стану того хто говорить.

2. «*Phone lines **back and forth**ing and having to give the news to Megan. Diane is organised, Elyse her usual passionate self, Megan wonderfully calm*» (с. 354).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прислівника. За тлумачним словником, лексичне значення словосполучення «*back and forth*» - рух спочатку в одному напрямку, а потім у протилежному. У реченні є присудком.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «*back and forth*ing» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожині, словосполучення відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Словосполучення виконує функцію експресивно-іронічного опису дій.

3. «*Still too keen to get to the next sentence before she's fully lived in this one, but she does some **miraculously** fresh things*» (с. 355-356).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прислівника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*miraculously*» - дивовижним та надзвичайно вдалим чином.

За класифікацією S. Keen, слово «*miraculously*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожині, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію емоційної позитивної характеристики об'єкта.

2.5. Емоційно-експресивна лексика, виражена комбінацією частин мови

1. «*He challenges and reassures at the same time and you can hear the grind and click of **rusty minds** all over the audience*» (с. 201). В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою словосполучення - прикметника та іменника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*rusty*» - іржавий, занедбаний, забутий; «*minds*» - люди як носії певних поглядів, настроїв, інтересів. В реченні вираз є додатком.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «*rusty minds*» відноситься до лексико-морфологічних (словотвірних) засобів. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, словосполучення відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Словосполучення виконує функцію негативної характеристики слухацько-глядацької аудиторії.

2. «*An out of body experience*» (с. 208).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою іменника та складного прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення «*out of body experience*» - відчуття що свідомість покидає тіло. В реченні вираз є присудком.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «*out of body experience*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, словосполучення відноситься до слів, які у прямому значенні

відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Словосполучення виконує функцію експресивного опису емоційного стану того хто говорить.

3. «*Recipe for panic*» (с. 207)

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою конструкції іменник + прийменник + іменник.

За тлумачним словником, лексичне значення «*recipe for*» - (перен.) порада, вказівка щодо способу розв'язання, здійснення чого-небудь, «*panic*» - психічний стан людей, несвідомий, нестримний страх, викликаний дійсною чи уявною небезпекою, що охоплює людину чи багатьох людей, неконтрольоване прагнення уникнути небезпечної ситуації. В реченні є предикативом.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «*recipe for panic*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожині, словосполучення відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Словосполучення виконує функцію негативної характеристики ситуації в якій знаходиться той що говорить.

4. «*Another heavy silence hangs over the grey, grey day*» (с. 211).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою словосполучення прикметник+іменник. За тлумачним словником, лексичне значення «*heavy*» - тяжкий, нелегкий, такий що призводить до поганих наслідків, уже вражає, викликає глибокі переживання, сумний, гнітючий, безрадінний, слово «*silence*» - стан, коли де-небудь немає; звуків, шуму, відсутність розмов, мовчанка. В реченні є підметом.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «*heavy silence*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, словосполучення відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Словосполучення виконує функцію негативної характеристики емоційної атмосфери, в якій перебуває той що говорить.

5. «*Worse – bone crushing tiredness and an awareness that there is a price to pay for a night out*» (с. 212).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою складного прикметника та іменника. Вираз є стійким словосполученням. За тлумачним словником, лексичне значення «*bone crushing tiredness*» - крайній, критичний ступінь втоми. В реченні є складеним підметом.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «*bone crushing tiredness*» відноситься до експресивних словотвірних елементів та моделей, за якими створюється експресивне слово. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, словосполучення відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент.

Словосполучення виконує функцію негативної характеристики фізичного стану того хто говорить.

6. «*Total lies.*» (с. 214).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника та іменника. За тлумачним словником, лексичне значення словосполучення «*total lies*» - абсолютна не відповідність дійсності, зухвала брехня. В реченні є предикативом.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «*total lies*» відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості: вульгаризми. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожині, словосполучення відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним, часто використовується в мовленні для висловлення зневажливої інтонації.

Слово виконує функцію негативної характеристики того що чує той що говорить, інформації яку він отримує.

7. «*Rima goes back to the hotel after we watch with **sublime irreverence***» (с. 351).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою іменника та прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*sublime*» - гідний поклоніння чи пошани, «*irreverence*» - відсутність поваги до людей або речей, які зазвичай сприймаються серйозно, невиявлення очікуваної поваги до офіційних, важливих або святих речей. У реченні є додатком.

За класифікацією S. Keen, слова відносяться до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слова відносяться до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожині, слова відносяться до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Словосполучення виконує функцію опису іронічного ставлення до об'єкта.

8. «*Tash and Liam are, of course, **legendary hosts***» (с.366).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника та іменника. За тлумачним словником, лексичне значення слова

«*legendary*» - 1) описаний в легендах або заснований на них; 2) досить видатний, щоб бути відомим; дуже добре відомий; героїчний. У реченні є присудком.

За класифікацією S. Keen, слово «*legendary*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, слово відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожині, слово відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Слово виконує функцію емоційної позитивної характеристики об'єкта.

9. «*A fax from David Johnson eloquently asking for mercy for Jim at NYTW who may lose his job.*» (с. 356).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою дієслова із додатком. За тлумачним словником, лексичне значення словосполучення «*asking for mercy*» стосується прощення або утримання від покарання. У реченні є складеним присудком.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «*asking for mercy*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожині, словосполучення відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Словосполучення виконує функцію іронічного опису дії об'єкта.

10. «*Packed house*» (с. 359).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника та іменника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*packed*» - місце, яке переповнене, дуже людне. В реченні є предикативом.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «*packed house*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, словосполучення відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним.

Словосполучення виконує функцію експресивного опису місця, в якому перебуває той що говорить.

11. «*The audience, however, are worryingly geriatric.*» (с. 363).

В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прислівника та прикметника. За тлумачним словником, лексичне значення слова «*worryingly*» - таким чином, що викликає занепокоєння щодо реальних або потенційних проблем; лексичне значення слова «*geriatric*» - стосовно людей похилого віку, особливо щодо їхнього здоров'я. В реченні є присудком.

За класифікацією S. Keen, словосполучення «*worryingly geriatric*» відноситься до лексико-семантичного способу створення експресивного забарвлення слова, де чільну роль грає метафора. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, словосполучення відноситься до слів, які у прямому значенні відносяться до стилістично нейтральної лексики, а в переносному мають яскравий оціночний відтінок і сильну виразність.

Словосполучення виконує функцію опису експресивно зневажливого ставлення до об'єкта.

12. «. . . *the power of a fucking newspaper hangs over the entire day – the pressure of it visible on Megan's face*» (с. 364).

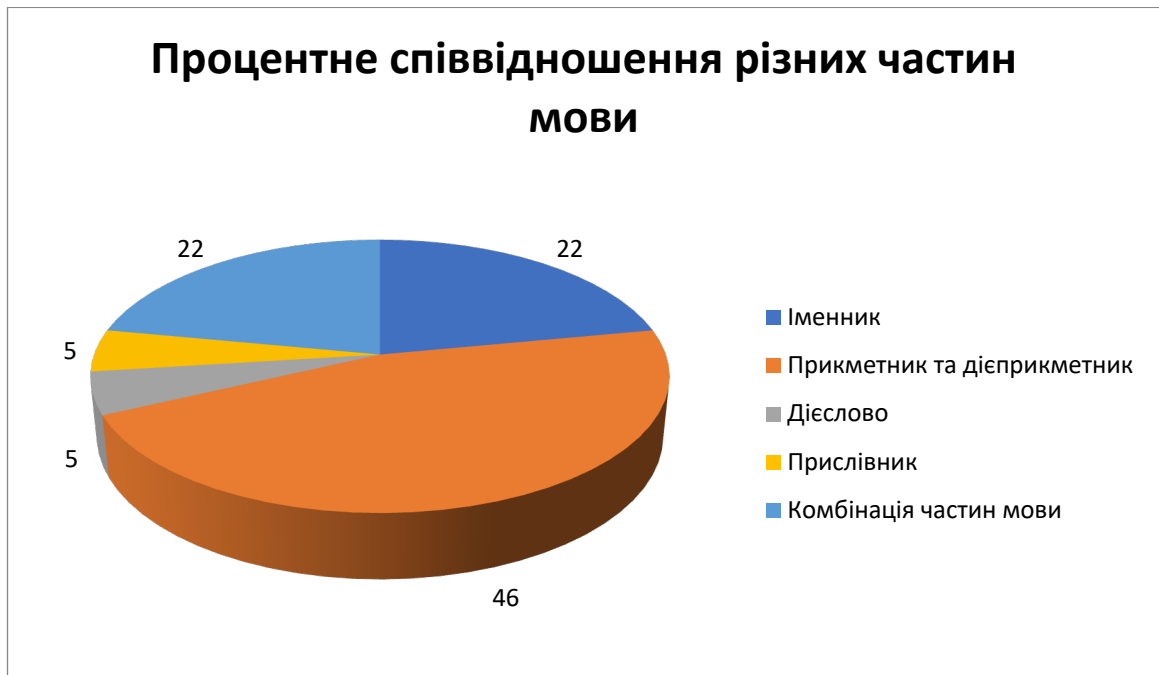
В цьому прикладі експресивна лексика виражена за допомогою прикметника та іменника. За тлумачним словником, лексичне значення слова

« *fucking* » - вульгаризм, що використовується для підкреслення або вираження роздратування щодо когось або чогось. В реченні є частиною складеного підмету.

За класифікацією S. Keen, словосполучення « *fucking newspaper* » відноситься до лексико-стилістичних засобів, що полягають у стилістичній маркірованості: вульгаризми. За класифікацією О.М. Пономарьової, словосполучення відноситься до емоційно забарвленої лексики, що виражає почуття разом з понятійним змістом. За класифікацією Н. М. Кожиної, словосполучення відноситься до слів, семантична структура яких містить виразний емоційний компонент; за значенням таке слово є відносно однозначним, часто використовується в мовленні для висловлення зневажливої інтонації.

Словосполучення виконує функцію вульгарно-негативного опису об'єкта.

Діаграма нижче показує процентне співвідношення представлення емоційно-експресивної лексики різними частинами мови.

Як видно із аналізу, найбільше емоційно-експресивна лексика виражена прикметниками, в той час як дієслова та прислівники використовуються рідко.

РОЗДІЛ 3

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОЇ ЛЕКСИКИ В ТВОРІ «ШАЛЕНО. ГЛИБОКО: ЩОДЕННИКИ АЛАНА РІКМАНА»

В цьому розділі буде проведений аналіз перекладу речень, що містять емоційно-експресивну лексику. Аналіз буде виконаний за моделлю та способом перекладу.

3.1. Переклад за допомогою еквіваленту

1. «*Damning and fairly unprecedented report in Standard re Riverside*» (с. 26)

«Розгромна і, правду кажучи, безпрецедентна стаття про «Ріверсайд» у «Стендарді».

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*damning*» - такий що містить доказ, який переконливо свідчить про провину чи помилку; такий що містить надзвичайну критику. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*розгромна*» – така що доводить помилковість поглядів, переконань.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*розгромна*» надає реченню необхідної експресивності, зберігаючи не тільки його емоційно-експресивний сенс, але й семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

2. «*Belinda had come prepared with a mental list of things to think about if it had been **dreadful***» (с. 26)

«Белінда прийшла з підготовленим списком речей, про які варто подумати, якщо б концерт виявився **паскудним**»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «**dreadful**» - те що спричиняє чи тягне за собою великі страждання, страх чи нещастя; надзвичайно погано. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «**паскудний**» – вимазаний, заповнений і т. ін. якимсь брудом; про особу або предмет, які в чиїх-небудь очах не мають ніякої вартості; нікчемний; той що викликає огиду.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «**паскудний**» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

3. «*Alison [Steadman] & other fine actors compromised by **atrocious** direction*» (с. 27)

«**Поганюча** режисура кидає тінь на Елісон [Стедман] та інших чудових акторів».

За тлумачним словником, лексичне значення слова «**atrocious**» - дуже поганої якості; надзвичайно погано чи неприємно. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «**поганюча**» – гидка, дуже погана.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*поганюча*» надає реченню навіть ще більшої експресивності та емоційності, ніж передбачувана в оригіналі, зберігаючи при цьому семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пов'язаних з тим, що пошуки еквівалента для лексеми оригіналу ускладнюються наявністю у ній, крім денотативного, коннотативного значення.

4. «*Splat!*» (с. 35)

«*Плюх!*»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*splat*» - звук, який створюється сильним ударом чогось мокрого об поверхню. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*плюх*» – падіння плазом якогось предмета, що супроводжується відповідним звуком.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*плюх*» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

5. «*Murray H. – took photographs. (Boring ones.) NB Snowdon.*» (с. 37)

«Мюррей Г. – зробив кілька фото (*занудних*) NB:Сноудон»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*boring*» - нецікавий, нудний. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*занудний*» – дуже нудний.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*занудний*» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

6. «*This crew is amazing*» (с. 38)

«Знімальна група *неймовірна*»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*amazing*» - такий що викликає велике здивування чи подив; вражаючий. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*неймовірна*» – такий що викликає подив; який відрізняється від інших, не такий, як усі, як у всіх, як завжди; особливий, незвичайний; який значно перевищує звичайний ступінь вияву, звичайну силу і т. ін. чого-небудь.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*неймовірна*» надає реченню

експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

7. «*A **hopeless** phone-call with Roger who thinks I'm a crazed actor.*» (с. 57)

«**Безперспективна** телефонна розмова з Роджером, який вважає мене психонутим актором.»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «**hopeless**» - відчуття або викликання відчаю, відсутності надії. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «**безперспективний**» – який не має перспектив; який не дає підстав сподіватися на добрі результати.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «**безперспективний**» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

8. «*It's all on one level and the staff are **terrific***» (с. 81).

«Усе на одному поверсі, і персонал **чудовезний**»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «**terrific**» - відмінний, чудовий; використовується для підкреслення великої кількості або ступеня чогось. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «**чудовезний**» – дуже хороший, пречудовий.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*чудовезний*» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

9. «*I am a **bully***» (с. 107)

«*Я буваю **агресивним***»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*bully*» - особа, яка зазвичай прагне завдати шкоди або залякати тих, кого вона вважає вразливими; особа яка виразно виявляє агресію. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*агресивний*» – той що здійснює агресію, акти насильства, характеризується спалахами гніву чи злоби.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*агресивний*» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

10. «*The meal at the hotel was dreadful, **appalling** service...*»

«*Вечеря в готелі була жахлива, сервіс кошмарний...*»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*appalling*» - викликаючи шок або жах; жахливий; дуже поганий. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*кошмарний*» – сповнений кошмарів, жахливий; (перен.) надзвичайно поганий.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*кошмарний*» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

11. «*Agree how clumsy I was but that it wasn't deliberate and walked quietly away*» (с. 172)

«*Погодився що я жахливо незграбний, але це було ненавмисно, і тихенько пішов геть*»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*clumsy*» - незграбний у рухах або поведженні з речами. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*жахливо незграбний*» – той який має вкрай непропорційну, недоладну будову, неструнку фігуру і т. ін.; позбавлений легкості, витонченості; дуже неповороткий, повільний у рухах.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-словосполучення». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати

найбільш адекватним для цього випадку: словосполучення «**жахливо незграбний**» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

12. «*I'm not sure who is angry at who – I certainly feel a little **mislaid**...*» (с. 183)

«*Не знаю хто на нього злиться – почувуюся децю **розгубленим**...*»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «**mislaid**» - втрачений; те що не можна легко знайти, тому тимчасово можна втратити. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «**розгублений**» – той який розгубився, втратив спокій, холонокровність, рівновагу, рішучість від хвилювання, страху, сорому і т. ін.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «**розгублений**» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

13. «*One of Liza Key's **madcap** outings.*» (с. 193)

«*Одна із **шалених** вилазок Лайзи Кей*»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «**madcap**» - кумедно ексцентричний. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою –

«*шалений*» – той який утратив самовладання, перебуває в стані надмірного збудження, хвилювання.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*шалених*» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

14. «*These are the tough days*» (с. 208)

«*Непрості* дні»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*tough*» - (перен.) таке з чим важко мати справу; те що становить виклик. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*непрості*» – складні, бурхливі.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*непрості*» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

15. «*Great people running it and superb circle seating*» (с. 239)

«Власники та адміністратори – чудові люди, і сидіння півколом шикардезні»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*superb*» - дуже добрий; відмінний, вражає чудовий. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*шикардезні*» – дуже хороший, пречудовий.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*шикардезні*» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

16. «*Sonya gets it together remarkably for someone cast on Friday.*» (с. 240)

«Соня феноменально примудряється зібрати все це до купи для п'ятничних прослуховувань»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*remarkably*» - дивно, чудово. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*феноменально*» – рідкісно, незвичайно, винятково.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*феноменально*» надає

реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

17. «*I wind up standing in a corridor defending my 'perfectionism' to the beleaguered director.*» (с. 240)

«У підсумку я стою в коридорі та захищаю свій «перфекціонізм» перед приголомшеним режисером.»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*beleaguered*» - той що знаходиться в дуже складній ситуації, має багато проблем або труднощів, зазнає неприємностей, відчуває безліч проблем чи різку критику. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «приголомшений» – той що відчуває замішання, пригніченість і т. ін.; загальмований.

Використана семантична модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*приголомшений*» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

18. «*Extremely pleasant suite at the Clarence Hotel with a balcony and view up and down the length of the Liffey*» (с. 253)

«Надзвичайно приємний номер у готелі «Кларенс» - із балконом і краєвидом усієї [річки] Ліффі»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*extremely pleasant*» - приємний, такий що надає задоволення чи насолоду. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*надзвичайно приємний*» – такий що викликає задоволення, втіху, радість.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «словосполучення-словосполучення». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: словосполучення «*надзвичайно приємний*» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

19. «*Ian talks about the National Theatre's amazingly **blinkered** approach to choosing a new artistic director and of the prejudice against Jude Kelly*» (с. 255)

«*Ієн розказує про дивно **вузьколюбий** підхід Національного театру до обрання нового художнього керівника і про упереджене ставлення до Джуд Келлі*»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*blinkered*» - такий що демонструє вузький або обмежений світогляд. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*вузьколюбий*» – який не може піднятися вище своїх особистих інтересів; обмежений.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати

найбільш адекватним для цього випадку: словосполучення «*вузьколобий*» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

20. «*He loves actors and takes real pleasure in watching them flex muscles and imaginations – it's **incredibly touching** when a director shows their vulnerability in that way*» (с. 259)

«*Він любить акторів, і йому неідробно подобається спостерігати за грою їхніх м'язів та уяв – **неймовірно зворушливо**, коли режисер так щиро демонструє свою уразливість*»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «***incredibly touching***» - таке що має сильний емоційний ефект; викликає почуття смутку, співчуття або глибокої симпатії. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «***неймовірно зворушливо***» – таке що викликає сильне зворушення, глибокі почуття хвилювання, розчуленості і т. ін.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «словосполучення-словосполучення». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: словосполучення «***неймовірно зворушливо***» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

21. «*Lindsay takes Amanda into a **scarily downmarket** area during Act 1.*» (с. 259)

«*Ліндсі веде Аманду в **жахливо занедбаний** район під час першої дії.*»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «**scarily downmarket**» - вкрай дешевий, низькосортний, призначений для людей з низькими доходами. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «**жахливо занедбаний**» – який має ознаки крайнього занепаду, недогляду, байдужого ставлення з боку когось, вкрай неохайний.

Використана семантична модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «словосполучення-словосполучення». Експресивність передана за допомогою еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: словосполучення «**жахливо занедбаний**» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

22. «*Witless, joyless sound that dangerously silences or dilutes the rest of the audience*» (с. 260)

«*Безглуздий, безрадісний звук, який загрозово занурював решту публіки в мовчанку або розхолоджував*»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «**witless**» - дуже дурний, такий що демонструє відсутність розуму чи розуміння. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «**безглуздий**» – позбавлений глузду; нісенітний, дурний.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою

еквіваленту - змістовна близькість текстів оригіналу та перекладу, передбачаючи максимально точну передачу тексту оригіналу мовою перекладу в його повному обсязі. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*безглуздий*» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів пошуку еквіваленту для лексеми оригіналу.

3.2. Переклад за допомогою аналога

1. «*His always **shaky** sense of humour completely deserts him*» (с. 131).

«*І без того **кульгаве** почуття гумору геть його покидає*».

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*shaky*» - нестійкий, такий що хитається, у переносному значенні – ненадійний, неміцний, непевний. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*кульгавий*» – з укороченою чи пошкодженою ногою; кривий; у переносному значенні - такий, що має певні недоліки (про почуття, душу, ставлення до чогось і т. ін.).

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою аналога – значення в перекладі збережене, але передане за допомогою іншого образу. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*кульгавий*» надає реченню необхідної експресивності, зберігаючи його емоційно-експресивний сенс (*неміцність, непевність* → *недолік, тобто неповноцінність*) і водночас наближаючи його до культурних паттернів української читацької аудиторії, полегшуючи сприйняття.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів, пов'язаних з міжкультурною специфікою маніфестації емоцій.

2. «*No process in the afternoon and so – the **spatzing** is unavoidable*» (с. 30).

«*Ні в обід ні після не просунулися навіть на крок – тож **перегавкування** не уникнути*».

За тлумачним словником, лексичне значення слова «**spatzing**» - бути драматичним, примхливим, дратівливим, пасивно-агресивним. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «**перегавкування**» – (перен.) перелаюватися, гиркатися.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою аналога – значення в перекладі збережене, але передане за допомогою іншого образу. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «**перегавкування**» надає реченню необхідної експресивності, зберігаючи його емоційно-експресивний сенс і водночас наближаючи його до культурних паттернів української читацької аудиторії, полегшуючи сприйняття.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів, пов'язаних з міжкультурною специфікою маніфестації емоцій.

3. «*There's a feeling of **frustration** now*» (с. 62).

«*Період **тривожного розчарування***»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «**frustration**» - відчуття засмученості або роздратування внаслідок неможливості змінити щось або досягти чогось. Лексичне значення словосполучення, перекладеного цільовою мовою – «**тривожне розчарування**» – відчуття засмученості через результат перебігу подій, а також внаслідок неможливості змінити щось або досягти чогось, супроводжуване відчуттям тривоги та невпевненості у найближчому майбутньому.

Використана семантична модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-словосполучення». Експресивність передана за допомогою аналога – значення в перекладі збережене, але передане за

допомогою підсилення експресивності. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: словосполучення «*тривожне розчарування*» надає реченню необхідної експресивності, зберігаючи його емоційно-експресивний сенс і водночас наближаючи його до культурних паттернів української читацької аудиторії, полегшуючи сприйняття.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів, пов'язаних з міжкультурною специфікою маніфестації емоцій.

4. «*First thing an **inventive** cab driver brings me to the Almeida 15 mins late for the rest of the technical.*» (с. 105)

«Спершу **креативно настроєний** таксист привозить мене на технічний прогін в «Алмейду» на 15 хвилин пізніше ніж треба»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*inventive*» - той що має здатність створювати або проектувати нові речі або мислити оригінально. Лексичне значення словосполучення, перекладеного цільовою мовою – «*креативно настроєний*» – той що прагне до незвичайних слів і дій, мислить оригінально та виражає це.

Використана семантична модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-словосполучення». Експресивність передана за допомогою аналога – значення в перекладі збережене, але передане за допомогою підсилення експресивності і більш точної передачі загального емоційного «фону» речення. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: словосполучення «*креативно настроєний*» надає реченню необхідної експресивності, зберігаючи його емоційно-експресивний сенс і водночас наближаючи його до культурних паттернів української читацької аудиторії, полегшуючи сприйняття.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів, пов'язаних із збереженням емоційно-оцінних конотацій, образного компонента та лексичної асоціативності.

5. «*am – Goes very fast.*» (с. 106).

«Ранок – пролітає блискавично»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*very fast*» - дуже швидко. Лексичне значення словосполучення, перекладеного цільовою мовою – «*блискавично*» – швидко як блискавка, з великою швидкістю.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «словосполучення-слово». Експресивність передана за допомогою аналога – значення в перекладі збережене, але передане за допомогою підсилення експресивності. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: словосполучення «*блискавично*» надає реченню необхідної експресивності, зберігаючи його емоційно-експресивний сенс і водночас дещо підсилюючи експресивність, наближаючи її до паттернів сприйняття експресивно-емоційної лексики україномовною аудиторією.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів, пов'язаних із збереженням емоційно-оцінних конотацій, образного компонента та лексичної асоціативності.

6. «*It's a ridiculous lifestyle*» (с. 143)

«У мене анекдотичний спосіб життя»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*ridiculous*» - надзвичайно дурний або нерозумний, абсурдний. Лексичне значення словосполучення, перекладеного цільовою мовою – «*анекдотичний*» – схожий на анекдот; смішний, кумедний; малоімовірний, незвичайний; абсурдний.

Використана семантична модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою аналога – значення в перекладі збережене, але передане за допомогою іншого образу. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*анекдотичний*» надає реченню необхідної експресивності, зберігаючи

його емоційно-експресивний сенс і водночас наближаючи його до культурних паттернів української читацької аудиторії, полегшуючи сприйняття.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів, пов'язаних з міжкультурною специфікою маніфестації емоцій.

7. «*We all **toddle behind** in his wake.*» (с. 145)

«*На фоні нього ми всі **насемо задніх***»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*toddle behind*» - сильно відставати, плестися позаду, ходити короткими хиткими кроками, як маленька дитина. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*насти задніх*» – бути позаду, відставати, поступатися у чомусь.

Використана семантична модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «словосполучення-словосполучення». Експресивність передана за допомогою аналога – значення в перекладі збережене, але передане за допомогою іншого образу. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: словосполучення «*насемо задніх*» надає реченню необхідної експресивності, зберігаючи його емоційно-експресивний сенс і водночас наближаючи його до культурних паттернів української читацької аудиторії, полегшуючи сприйняття.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів, пов'язаних з міжкультурною специфікою маніфестації емоцій.

3.3. Переклад за допомогою заміни

1. «*The devil was crawling around today making me **antsy***» (с. 31).

«*Сьогодні навколо мене весь день кружляв біс, примушуючи мене до **нетерплячки й роздратування***»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*antsy*» - схвильований, нетерплячий або неспокійний. Лексичне значення слів

в цільовій мові: «**нетерплячка**» – стан, коли людині не терпиться або коли вона не може довго терпіти, витримувати, чекати і т. ін.; «**роздратування**» - втрата спокою, вихід з нормального стану.

Використана семантична модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-словосполучення». Експресивність передана за допомогою заміни – замінені частин мови: прикметник замінено двома іменниками. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слова «**нетерплячка й роздратування**» надають реченню необхідної емоційності і навіть посилюють її, зберігаючи при тому емоційно-експресивний сенс.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів, пов'язаних з необхідністю збереження емоційно-оцінних конотацій, образного компонента та лексичної асоціативності.

2. «*I rake my features looking for all the bumps, cavities and lines that **litter** the contact sheets...*» (с. 34)

«*Впинаюся поглядом у свої риси в пошуках усіх тих гуль, ритвин і зморшок, які **мерзенно вилазять** на контактних «контрольках»...*»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «**litter**» - засмічувати. Лексичне значення слів в цільовій мові: «**мерзенно**» – викликає огиду, відразу, гидко; «**вилазити**» - (перен.) робитися помітним.

Використана семантична модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-словосполучення». Експресивність передана за допомогою заміни – замінені частин мови: одне дієслово замінено прислівником та дієсловом. Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слова «**мерзенно вилазити**» надають реченню необхідної емоційності і навіть посилюють її, зберігаючи при тому емоційно-експресивний сенс.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів, пов'язаних з необхідністю збереження емоційно-оцінних конотацій, образного компонента та лексичної асоціативності.

3. «*Do the reverse shot with Prunella – walking into a close up flirts with **awful** self-consciousness.*» (с. 62)

«Знімаю з Прунеллою зворотний план – наближаюсь до неї у крупному плані, починаючи **загрозливо** свідомий флірт»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «**awful**» - жахливий ((перен.) вживається, щоб підкреслити ступінь чогось). Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «**загрозливо**» – містить у собі загрозу (у 2 знач.), небезпеку; небезпечно; тривожно.

Використана семантична модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою заміни – змінено частини мови: прикметник замінено на прислівник.

Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «**загрозливо**» надає реченню необхідної експресивності, зберігаючи його емоційно-експресивний сенс, але знижуючи ступінь негативної емоційності, притаманній англійському слову «**awful**» у випадку його дослівного (формального) перекладу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів, пов'язаних з необхідністю збереження емоційно-оцінних конотацій, образного компонента та лексичної асоціативності.

4. «*Shots **lost** all the time*»

«Постійно **профукуємо** хороші дублі»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «**lost**» - втрачений, загублений. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «**профукувати**» – легковажно, марно витратити що-небудь (гроші, майно і т. ін.); (перен.) нерозумно використати.

Використана семантична модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою заміни – змінено частини мови: дієприкметник замінено на дієслово.

Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*профукати*» надає реченню необхідної експресивності і підвищує її з метою наближення її до паттернів сприйняття експресивно-емоційної лексики україномовною аудиторією, зберігаючи при цьому його емоційно-експресивний сенс.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів, пов'язаних з необхідністю збереження емоційно-оцінних конотацій, образного компонента та лексичної асоціативності.

5. «*Idiotic*» (с. 180)

«*Idiomизм*»

За тлумачним словником, лексичне значення слова «*idiotic*» - характеристика ідіота; безглуздо дурний. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*idiomизм*» – дурість, глупота, безглуздя.

Використана денотативна модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою заміни – змінено частини мови: прикметник змінено на іменник.

Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*idiomизм*» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів, пов'язаних з необхідністю збереження емоційно-оцінних конотацій, образного компонента та лексичної асоціативності.

6. «*One small suggestion and she transforms spectacularly*» (с. 207)

«Одна крихітна пропозиція – і на очах відбувається її блискуча метаморфоза»

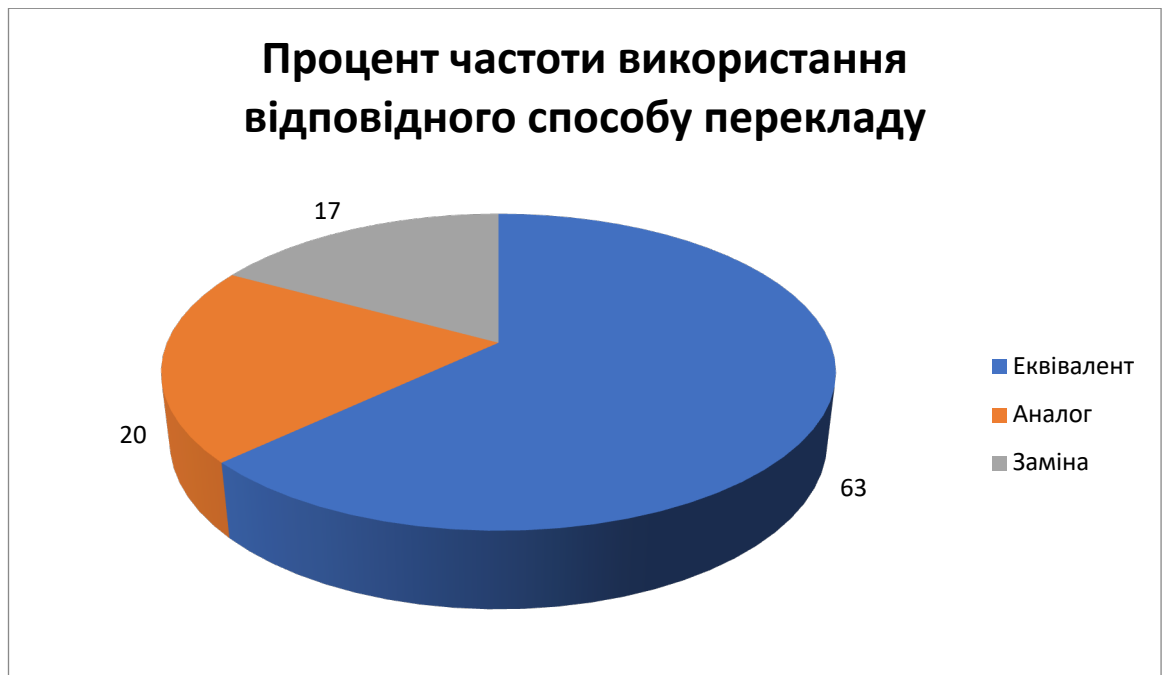
За тлумачним словником, лексичне значення слова «*spectacularly*» - вражаючим, драматичним або привабливим способом. Лексичне значення слова, перекладеного цільовою мовою – «*блискучий*» – яскравий, блискотливий, чудовий, успішний.

Використана семантична модель перекладу. Застосований спосіб перекладу – «слово-слово». Експресивність передана за допомогою заміни – змінено частин мови і частин речення: прислівник замінено на прикметник, а також змінено підмет та присудок.

Цей спосіб перекладу можна назвати найбільш адекватним для цього випадку: слово «*блискучий*» надає реченню експресивності та емоційності, відповідної до передбачуваної в оригіналі, зберігаючи також семантичну еквівалентність оригіналу.

В цьому перекладі вдалося уникнути труднощів, пов'язаних з необхідністю збереження емоційно-оцінних конотацій, образного компонента та лексичної асоціативності.

Нижче представлена діаграма розподілу способів перекладу за допомогою еквівалента, аналога та заміни.

Отже, можна дійти висновку, що найбільш часто використовується спосіб перекладу за допомогою еквіваленту (63%), що є логічним, тому що задача перекладача – максимально точно донести до читацької аудиторії сенс авторського контенту та всі тонкощі авторської інтенції в кожному випадку. Що стосується способів перекладу за допомогою аналогу або заміни (20% та 17% відповідно), вони використовуються у тих випадках, коли переклад за допомогою еквіваленту спотворить сенс авторської інтенції, не передасть необхідного ступеня експресивності/емоційності або не буде зрозумілий україномовній аудиторії.

Також цікаво відмітити, що у 24 випадках використано денотативну модель перекладу, і тільки в 11 випадках – семантичну. Що до трансформаційної моделі, вона не була використана у розглянутих прикладах. Це підтверджує теоретичні положення, згадані у першому розділі роботи – денотативна модель є найпоширенішою моделлю. Вона виходить із того безперечного факту, що зміст усіх мовних знаків відображає, зрештою, якійсь предмети, явища, відносини реальної дійсності. В той же час, семантична модель перекладу (семантична трансформація) засновує еквівалентність оригіналу та перекладу на наявності загальних сем у їх змісті, при тому що

спільність встановлюється не між сукупністю сем, закріплених за якимисьь одиницями різних мов, а лише між окремими елементарними смислами. Це наочно видно із представлених перекладів, коли для досягнення необхідного ступеню адекватності перекладу використовувався спосіб аналогу або заміни, із збереженням елементарного смислу авторського виразу та експресивно-емоційної інтенції.

ВИСНОВКИ

Найяскравішою рисою саме художнього тексту є активне використання у ньому найрізноманітніших виразних прийомів і методів. Різноманітність останніх у мові англійської та української художньої літератури, як можна переконатися на прикладі аналізу розглянутого в даній роботі твору та відповідних перекладацьких рішень, є досить великою. Виразність або експресивність художнього тексту розвивається у напрямі ускладнення метафори та синтаксичного малюнка при активному використанні експресивних словотвірних засобів, сленгових виразів, ситуатизмів, неологізмів тощо.

Дослідження показує, що при розгляді понять емоційності та експресивності необхідно розрізняти слова, які називають емоції, тобто ті, у яких денотативне значення є нейтральним (*to hate, to dislike*) та слова, що викликають емоційну реакцію реципієнта. До категорій останніх відносяться слова-підсилювачі (*terribly, immensely, amazingly, spectacularly*); лайливі слова (*damn, idiotic*); епітети (*inventive, scarily downmarket*) і слова, утворені суфіксальним способом (*brutish*) тощо. При цьому індивідуальний пошук автором художнього твору найбільш виразних форм розширює можливості використання вже відомих стилістичних прийомів.

Базовим поняттям при створенні якоїсь ідеальної моделі перекладу є поняття еквівалентності або, стосовно теми даної роботи, експресивної еквівалентності, яка повинна відображати всі компоненти семантичної структури тексту: номінативний, модусний і прагматичний. Передача в перекладі зазначених компонентів і, особливо останнього, що втілює в собі поняття дієвої експресії, практично означає еквівалентний переклад експресивних елементів художнього тексту, які включають засоби і прийоми лексичного, граматичного і синтаксичного рівнів, а також стилістичні фігури. Найбільш підходящою моделлю у цій ситуації, тобто з урахуванням відображення експресивного характеру оригіналу, є спосіб перекладу з

допомогою еквівалента. У той же час застосування даної моделі при перекладі художнього тексту, з урахуванням особливостей мови твору, культурно-мовних традицій автора, літературного спрямування, жанру та стилю художнього твору, означає зміщення акценту перекладача на той чи інший рівень. Чим складніший художній текст у плані змісту та виразу (на денотативному та експресивному рівнях), тим важче зберегти еквівалентність одночасно на кількох рівнях. У такому випадку перекладач використовує засоби перекладу за допомогою аналогу або заміни.

Крім збереження в перекладі денотативної та експресивної характеристик, не менш важливою є конкретна комунікативна установка художнього тексту (рівень мети комунікації). Ця установка вносить додаткові корективи в перекладацьке рішення, визначаючи, яка з функціональних характеристик є провідною для даного тексту. Комунікативна установка ґрунтується на передбачуваній реакції одержувача інформації, причому не тільки інтелектуальної (рівень повідомлення), але насамперед емоційної. Вибираючи той чи інший спосіб реалізації процесу перекладу, перекладач подумки порівнює реакцію на тексти оригіналу та кінцевого повідомлення різномовних одержувачів. Отже, необхідною є установка на емоційну реакцію реципієнта при збереженні сенсу вихідного тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Експресивна семантика: дискурсивна інтерпретація : монографія / Н. І. Бойко, Т. Л. Хомич. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. – 200с.
2. English stylistics: fundamentals of theory and practice / V. V. Zhukovska : навч. посіб. для вищ. навч. закл. – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2010. - 239 с.
3. А. Кіщенко і Л. Стрій, Лексичні засоби вираження категорії експресивності в сучасній українській прозі // Вісник Одеського національного університету. Філологія. – 2023. - т. 27, вип. 2(26). - С 42–53.
4. Можнякова Р. В. Майстри сучасного українського перекладу: Володимир Діброва // Збірка матеріалів I Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції «Мова і світ: проблеми філології та перекладознавства». – 2018. – С. 9–11.
5. Остапенко С. А., Куц М. О. Способи передачі емоційно забарвленої лексики у процесі художнього перекладу // Закарпатські філологічні студії. – 2022. - № 22(2). – С.190-194.
6. Приблуда, Л. М. Художній дискурс: проблема інтерпретації / Л. М. Приблуда // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. – 2022. – Том 33 (72), № 1. – Ч. 1. – С. 78–82.
7. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. –716 с.
8. Семенюк, О. А. Художній дискурс як відображення авторської картини світу (лінгвокультурологічний підхід) / О. А. Семенюк // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.– 2019.– Т. 30 (69), № 1.– С. 7-10
9. Степаненко, А., Сітко, А. Синтаксичні особливості українського перекладу англomовної науково-технічної та художньої літератури //

- Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: зб. наук. праць / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, С. І. Сидоренка. — К.: Аграр Медіа Груп, 2015. — С. 293–297
10. Просодія висловлювань- захоплень в англійському мовленні (Експериментально- фонетичне дослідження) [Текст] : дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Янчева Тетяна Валеріївна ; Київський держ. лінгвістичний ун-т. - К., 1997. - 246 с.
  11. Akhmedova E. D. Stratehii i metody anhloukrainskoho perekladu zasobiv movnoho vtilennia etaloniv khudozhnikh porivnian [Strategies and methods of English-Ukrainian translation of verbal instantiation of fiction simile] //Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni VN Karazina. Seriiia "Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov. – 2020. – №. 91. – С. 80-86.
  12. Alba-Juez L., Mackenzie J. L. Emotion processes in discourse //Emotion in discourse. – 2019. – Т. 302. – С. 1.
  13. Angus L. E., Greenberg L. S. Working with narrative in emotion-focused therapy: Changing stories, healing lives. – American Psychological Association. - 2011.
  14. Apresyan M. On the concept of “expressiveness” in modern linguistics //Annals of Language and Literature. – 2018. – Т. 2. – №. 4. – С. 8-12.
  15. De saussure, Ferdinand. Course in general linguistics. Columbia University Press, 2011.
  16. Bednarek Monika. Emotion talk across corpora. Springer / Bednarek Monika – UK, 2008. – 242 p.
  17. Besnier Niko. "Language and affect." Annual review of anthropology / Besnier Niko. – 1990. - 19.1- 419-451 p.
  18. Crystal, D., & Davy, D. Investigating English Style / Crystal, D., & Davy, D.- NY: Routledge, 1969.
  19. Diller, H. Studies in the history of English emotion lexicon. Universitätsverlag Winter. – 2014. – 446 p.

20. Fairclough, N. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Routledge. – 2010. – 608 p.
21. Finch G. *Linguistic terms and concepts*. St. Martin's Press, / – NY, 2000. – 251 p.
22. Foolen, A. The relevance of emotion for language and linguistics. In: Ad Foolen et al. (Eds), *Moving Others. Motion and emotion in intersubjectivity, consciousness and language*, John Benjamins Publishing Company. – 2012. – pp. 349–368.
23. Gill A.J., Oberlander J. Taking care of linguistic Features of Extraversion. *Proceedings of the 24th Annual Conference of the Cognitive Science Society*. - 2002. – pp. 363–368
24. Guiraud, N., Longin, D., Lorini, E., Pesty, S. and Rivière, J. 'The face of emotions: A logical formalization of expressive speech acts.' In: Tumer, K. P., Yolum, L., Sonenberg, L. and Stone, P. (eds) *Proceedings of the 10th International Conference on Autonomous Agents and Multiagent Systems*, 3. Richland, SC: International Foundation for Autonomous Agents and Multiagent Systems. – 2011. – pp. 1031–1038
25. Guy, J. M., Conklin, K., and Sanchez-Davies, J., *Literary stylistics, authorial intention and the scientific study of literature: a critical overview*. *Lang. Literat.* 27. – 2018. – pp. 196–217
26. Hayner, P. (1956) *Expressive meaning*. *The Journal of Philosophy*. Volume 53, Issue 4, pp. 149–157.
27. Irvine, J. *Language and affect: Some cross-cultural issues*. In: H. Byrnes (ed.) / J. Irvine, // *Georgetown University Roundtable on Languages and Linguistics* / J. Irvine,. – Washington: Georgetown University Press, 1982. – pp. 31–47.
28. James C. *Errors in Language Learning and Use. Exploring Error Analysis* / Carl James. – London: Longman, 1998.

29. Jandl I. *Writing Emotions: Theoretical Concepts and Selected Case Studies in Literature* / I. Jandl, S. Knaller, S. Sconfellner. – Bielefeld: Transcript Publishing, 2017.
30. Jakobson, Roman: *The sound shape of language* / Roman Jakobson ; Linda R. Waugh. Assisted by Martha Taylor. – Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 2002
31. Jespersen O. *Modern English Grammar, Volume VI* / O. Jespersen., 2006. – 415 p.
32. Keen S. *Empathy and the novel* / S. Keen. – Oxford: Oxford University Press, 2007. – 242 p.
33. Kim E. *Emotion Analysis for Literary Studies* / E. Kim, K. Roman, S. Padó // *Reflektierte algorithmische Textanalyse* / E. Kim, K. Roman, S. Padó., 2020. – pp. 237–268.
34. *Language-driven semantiv segmentation [Электронный ресурс]* / [B. Li, K. Weinberger, S. Belongie та ін.] // *ICLR Conference*. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://openreview.net/pdf?id=RriDjddCLN>.
35. Lozada F. *Preservice Teachers' Racialized Emotion Recognition, Anger Bias, and Hostility Attributions* / Fantasy Lozada. // *Contemporary Educational Psychology*. – 2018. – №54. – pp. 871–888.
36. Lutz C. A., Abu-Lughod L. E. *Language and the politics of emotion* // *This book grew out of a session at the 1987 annual meeting of the American Anthropological Association called "Emotion and Discourse."* – Editions de la Maison des Sciences de l'Homme, 1990.
37. Lyons J. *Semantics* / John Lyons. – Cambridge: Cambridge University Press, 1977. – 897 p.
38. Lyytikainen P. *Writing emotions* / P. Lyytikainen., – DeGruyter, 2017.
39. Majid A. *Current Emotion Research in the Language Sciences* / Asifa Majid // *Emotion Review* Vol. 4 No. 4 / Asifa Majid., 2012. – pp. 432–443.
40. Marchand H. *The Categories and Types of Present-Day English Word Formation* / Hans Marchand. – Wiesbaden, 1960. – 379 p.

41. Martin J. *Working with discourse: Meaning beyond the clause* (2nd ed.) / J. Martin, D. Rose. – London: Continuum, 2007. – 293 p.
42. Mathesius V. *A Functional Analysis of Present Day English on a General Linguistic Basis* / V. Mathesius, J. Vachek. – The Hague ; Paris: Mouton de Gruyter, 1975.
43. Miles J. *Style and Proportion: The Language of Prose and Poetry* / Josephine Miles. – Boston: Little, Brown and Company, 1967. – 212 p.
44. Mohammad S. *From Once Upon a Time to Happily Ever After: Tracking Emotions in Novels and Fairy Tales* / Saif Mohammad // *Proceedings of the 5th ACL-HLT Workshop on Language Technology for Cultural Heritage, Social Sciences, and Humanities (LaTeCH)* / Saif Mohammad. – Portland, OR, USA: Association for Computational Linguistics, 2011. – pp. 105–114.
45. Nida E. *Language, Culture, and Translating* / E. A. Nida. – Shanghai: Shanghai Education Press, 1993. – 208 p.
46. Nohara K. *Translating Popular Fiction: Embracing Otherness in Japanese Translations* / Kayoko Nohara. – Oxford: Peter Lang, 2018. – 236 p.
47. Nunning V. *The Affective Value of Fiction: Presenting and Evoking Emotions* / V. Nunning // *Writing Emotions: Theoretical Concepts and Selected Case Studies in Literature* / V. Nunning. – Bielefeld: Transcript Publishing, 2017. – pp. 29–54.
48. Oatley K. *Two Movements in Emotions: Communication and Reflection* / Keith Oatley. // *Emotion Review* 2 (1). – 2010. – pp. 29–35.
49. Ochs E. *Language has a heart* / E. Ochs, B. Schieffelin // *Text - Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse* / E. Ochs, B. Schieffelin. – Berlin ; New York: Mouton de Gruyter, 1989. – pp. 7–25.
50. Ponsonnet M. *The Language of Emotions. The case of Dalabon (Australia)* / M. Ponsonnet. – Amsterdam ; Philadelphia: John Benjamins, 2014. – 466 p.
51. Ponsonnet M. *Emotional language: A brief history of recent research* / M. Ponsonnet // *Approaches to Language and Culture (Handbook)* / M. Ponsonnet., 2022. – (Anthropological Linguistics [AL]). – pp. 307–335.

52. Rodríguez-Vergara D. The Importance of Discourse Studies in Linguistics, Language Teaching and Translation / D. Rodríguez-Vergara // *US-China Foreign Language*, Vol. 16, No. 6. – 2018. – pp. 297–310.
53. The role of empirical methods in investigating readers' constructions of authorial creativity in literary reading [Електронний ресурс] / F. Parente, K. Conklin, J. Guy, R. Scott // *Language and Literature: International Journal of Stylistics*. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1177/096394702095220>.
54. Tsepeniuk, T. Speech portrait of a character of a literary text in the original and its translation. / T. Tsepeniuk, I. Vavriv, I. A. Dziubanovska. // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2021 – 2018. – № 49 том 2. – С. 178–182.
55. Ullman S. *Language and Style* / St. Ullman. – New York: Basil Blackwell, 1964. – 639 p.
56. Vanhanen T. *Shock Tactics and Extreme Strategies : Affectivity and Transgression in Late Twentieth-Century Extreme Fiction* : дис. докт. / Vanhanen Tero Eljas – Helsinki, 2016.
57. Wittgenstein L. *Philosophische Untersuchungen/Philosophical Investigations*. Translated by G.E.M. Anscombe, P.M.S. Hacker, and J. Schulte. Malden: WileyBlackwell. / Ludwig Wittgenstein. – Malden: WileyBlackwell, 1953.
58. Woolf V. *The Common Reader: Volume 1* / Virginia Woolf. – London: Vintage Classics, 2003 [1925]. – 288 с.
59. Yousef, T. *Literary Translation: Old and New Challenges*. / Tawfiq Yousef // *International Journal of Arabic-English Studies*. – 2012. – №13. – pp. 49–64.
60. Zaichenko, Y. The means of translating the tropes in the fantasy novel “The Hobbit, or there and back again” into Ukrainian. / Yu. O. Zaichenko // *Journal of the National Technical University of Ukraine “KPI”: Philology and Educational Studies*. – 2015. – №6. – pp. 44–48.

61. Zhabotynska, S., & Slyvka, N. (2020). Emotive speech acts and their discourse modifications in th literary text. / S. Zhabotynska, N. Slyvka // Discourse and Interaction. – 2020. – №13(1). – pp. 113–136.

ІЛЮСТРАТИВНЕ ДЖЕРЕЛО

1. Rickman A. Madly, Deeply. The Alan Rickman Diaries / Alan Rickman. – Edinburg: Canongate Books, 2022. – 496 с.

ДОДАТОК 1

**Приклади оцінної лексики у творі Алана Рікмана «Шалено.
Глибоко: Щоденники Алана Рікмана»**

№	Текст оригіналу	Текст перекладу
1	<p>Another of those American plays which insist that you feel something. I don't think anger & frustration is what they had in mind.</p>	<p>Ще одна з тих американських п'єс, які наполягають на тому, що «ви щось відчуваєте. Я не думаю, що вони мали на увазі гнів і розчарування.</p>
2	<p>A hat has been made for Snape. A hat? For Snape?</p>	<p>Для Снейпа був зроблений капелюх. Капелюх? Для Снейпа? Ви серйозно?</p>
3	<p>Major 'Afflicted' day. A spat with the producers who, of course, want something for nothing – in this case the Austrian actors (although the Hungarians are paid a pittance because their standard of living is so much lower).</p>	<p>Важливий день зйомок «Нападу». Пособачився з продюсерами, які, звісно ж, хочуть «дешево і сердито». Під цю категорію в них потрапили австрійські актори (хоч угорцям платять узагалі якійсь сльози, бо в них нижчий прожитковий мінімум).</p>
4	<p>He's under the usual HP pressure and even he starts rehearsing cameras before actors, and these kids need directing. They don't know their lines and Emma [Watson]'s diction is this side of Albania at times.</p>	<p>Діти без режисера не зіграють. Вони не знають свого тексту, а в Емми дикція періодично гуляє між Альбіоном і Албанією.</p>

5	<p>He's so concentrated now. Serious and focused – but with a sense of fun. I still don't think he's really an actor but he will undoubtedly direct/produce.</p>	<p>Він став таким зосередженим. Серйозним і сфокусованим – але не без гумору. Я й досі не думаю, що він справжній актор, але немає сумнівів, що режисером/продюсером він стане.</p>
6	<p>Movie stars in vastly expensive dresses they can only wear once; name dropping on a big scale ... Gus Van Sant, Matt Damon (I was fairly drunk, grabbing his lapels to tell him he's a really, no really good actor), Minnie Driver, Lauren Bacall, Shirley MacLaine (she loved The Winter Guest, my hero), Winona Ryder, Joan Cusack (squished in a lift – could we work together?), Kevin Kline. Giving the Golden Globe to Alfre Woodard was BEST!</p>	<p>Кінозірки парадують у скажено дорогих сукнях, яких вони більше ніколи не надягнуть. Усі безсоромно козиряють знаменитими іменами ... Гас Ван Сент, Метт Деймон (я вже солідно набрався і хапав його за лацкани, повідомляючи, що він справді – «ні, справді чудовий актор»), Мінні Драйвер, Лорен Бекол, Ширлі Маклейн (їй подобався «Зимовий гість», о моя героїне), Вайнона Райдер, Джоан К'юзак (спресовані в ліфті – цікаво, чи спрацювались би ми?), Кевін Клайн. Віддати «Злотий Глобус» Елфрі Вудард – це ГЕНІАЛЬНО!</p>
7	<p>The day got off to a fabulous start with the screen guillotining on to my head, a sudden, swift blackout followed by day-long melancholy.</p>	<p>День почався грандіозно: мене в гільйотинному стилі шарахнуло по голові ширмою, і я на мить вирубився, тож цілий день пройшов під знаком меланхолії.</p>

8	Picked up by Beatie at 7.30pm and whisked to Helena/Tim Land.	О 19:30 нас забирає Біті, й помахом чарівної палички ми переносимось у «Гелено / Тімленд».
9	The BBC films all day. ... Caught napping with her.	Цілий день нас знімають бібісішники. ... Нас обох застукали, поки ми клювали носом.
10	Fascist mayor of Rome, Berlusconi, Sarkozy, President McCain? Bush still there, Cameron at a gallop... God help us.	Римський мер-фашист, Берлусконі, Саркозі, [мабутній] президент Маккейн? Буш досі на посаді, Кемерон скаче галопом... Рятуй нас, Боже.
11	Devlin fights a constant battle with the bottle.	Девлін невпинно бореться із зеленим змієм.
12	One of these really lousy days when you think 'what have I done?' Today also brings an invitation to appear on Question Time. The very definition of 'you must be joking'.	Один з тих глибинно паскудних днів, коли питаєш себе: «Де я так нагрішив?»
13	Just to help it along – a barracker is in the audience apparently shouting 'Rubbish!' at one point and then 'Quiet, ladies' as Helen & I are kissing.	На додачу до цього, в залі з'являється якийсь придурок, який спочатку кричить «Дурниці!», а потім «Замовкніть, панянки», коли ми з Хелен цілуємося.
14	He's there, and a charmer.	Він там, і він чарівник.

15	Still it's the kick, bollock and scramble school of writing.	І все ж це школа написання текстів у стилі «ляпас, удар і товканина»
16	But then, that's an epidemic.	І ось це перетворилось на епідемію.
17	Dinner in the Grill. Good food but on my top ten hate list would be over-attentive waiters – I like watching my wine glass get emptier. I am close to slapping the arm of the next waiter who refills my glass after every sip.	Вечеря в «Грилі». Хороша їжа, але в моїй першій десятці найгірших офіціантів були б надто уважні офіціанти – мені подобається спостерігати, як порожніє мій келих вина. Я майже готовий вдарити по руці наступного офіціанта, який наповнює мій келих після кожного ковтка.
18	Time to raid the mini-bar rather than test the rigours of room service.	Час зробити набіг на міні-бар, а не перевіряти якість обслуговування в номерах.
19	After a bit of toing and froing at Hong Kong Airport . . . we opt for staying overnight.	Потинявшись в аеропорту Гонконгу ... ми вирішили залишитися на ніч.
20	Robbie Williams on the flight, presumably free (why would he want the hassle and general bus station of it all?) and on his way to Live 8 concert.	Роббі Вільямс на рейсі, ймовірно, пустому (навіщо йому ці клопоти і автобуси?), прямує на концерт Live 8.
22	The day the bombs hit London. Absolute pillar to post – from the euphoric yesterday to the numbness of today.	День, коли бомби впали на Лондон. Жахливий стрибок – від ейфорії вчорашнього дня до заціпеніння сьогодні.

22	'A disaster' strikes Megan in the dressing room.	Меган «кинули» прямо в гримерці.
23	Some trick of fate led me to read (and just finish) Tom Courtenay's book.	Якась витівка долі привела мене до того, що я прочитав (і щойно закінчив) книгу Тома Кортні.
24	Tired, tense, enclosed. Snape-like.	Втомлений, напружений, замкнутий. Снейпоподібний.
25	Sean comes in, looking wired.	Заходить Шон, виглядає знервованим.
26	Malevolent and unfair.	Злісний і несправедливий.
27	It is a very disconcerting experience.	Бентежний досвід.
28	V. clean, new-pin, soulless.	В. чистий, з новим штифтом, бездушний.
29	This amazing place.	Це дивовижне місце.
30	Terrible sound for some reason makes the comedy harder to land.	Жахливий звук чомусь ускладнює сприйняття комедії.
31	The play is pretty unspeakable but Fifi has given it the full Dostoevsky/Meyerhold/Moscow Arts production.	П'єса досить невиразна, але Фіфі зробила її повністю достоевсько-мейєрхольдо-московською.
32	She for her impeccable manners salted with the fruitiest swear words.	Її за бездоганні манери обсипали найсолодшою лайкою.
33	In spite of its list of implausibilities, the film still looks good and makes the current crop of Britflicks look ridiculous.	Незважаючи на список неправдоподібностей, фільм все одно виглядає непогано і змушує сучасний потік британських фільмів виглядати смішним.
34	Much less nervous-making.	Набагато менше дратує.

35	Glorious sunshine all day for umpteen exterior scenes which looked an impossibility on the call sheet.	Цілий день світило яскраве сонце, що дозволило нам зняти численні зовнішні сцени, які здавалися неможливими у цьому списку завдань.
36	Hideous – loud (as in cannot hear a word anyone is saying and no one is dancing, so what’s the fucking point?). Happily I got there early so there was still some food.	Жахливо - гучно (тобто не чути ні слова з того, що говорять, і ніхто не танцює, тож який у цьому сенс?). На щастя, я прийшов рано, на щастя тут ще з залишилось трохи їжі.
37	The unutterable clutter of London life.	Невимовна метушня Лондону.
38	Yesterday evening smothered in sadness by [casting director] Patsy Pollock’s phone call.	Вчора ввечері мене охопив смуток від телефонного дзвінка [кастинг-директорки] Петсі Поллок.
39	Stunning effects that are somehow part of the life of the film, not show-off stunts.	Приголомшливі ефекти, які так чи інакше є частиною життя фільму, а не показовими трюками.
40	I had been fairly pissed off at the fact that work had gone on in my absence and without my knowledge but in a way it became very focusing to compare the two edits.	Я був неабияк розлючений тим, що робота тривала за моєї відсутності і без мого відома, але в певному сенсі порівняння двох редакцій допомогло мені зосередитися.
41	Impossible to make much sense except the humbling courage.	Неможливо знайти в цьому сенс, окрім смиренної мужності.

42	Why do I find this mind-frazzling?	Чому я вважаю, що це виснажує розум?
43	Who turns out to be stylish, gentle (which those plangent piano chords now seem to suggest, totally).	Який виявляється стильним, ніжним (на що, здається, і натякають ці пласкі фортепіанні акорди).
44	To bed, feeling that the day had a forward momentum – not sentimental, backward-glancing torpor.	Спати, відчуваючи, що день рухається вперед, а не сентиментально, озираючись назад, заціпенів.
45	She thinks the W. is ‘fancy shmancy’.	Вона думає, що В. весь такий чудовий розчудовий.
46	Utterly brilliant comedy – the whole movie and the performance which is kissed with genius from start to finish.	Абсолютно блискуча комедія – весь фільм і вистава, яка від початку і до кінця пронизана геніальністю.
47	Somewhere in here, pathetic behaviour from the Labour Party – totally out of touch with the real world, institutionalised, cannabalistic, egomaniacal, bitter, twisted and stupid.	Десь тут - жалюгідна поведінка лейбористської партії, яка повністю відірвана від реального світу, інституціоналізована, наркотична, егоїстична, жорстока, викривлена і дурна.
48	‘Production’ continues to clodhop its way through this experience	«Виробництво» продовжує тупцювати на місці, прокладаючи собі шлях крізь цей досвід.
49	Has someone nicked the bulbs?	Хто стирав лампочки?

50	It's the brain, the will, everything clamps down like the metal sides on those jam jars.	Мозок, воля, все стягується, як металеві стінки на банках з-під варення.
51	Profoundly hung over.	Сильне похмілля.
52	Phone lines back and forth and having to give the news to Megan. Diane is organised, Elyse her usual passionate self, Megan wonderfully calm.	Телефонні лінії розриваються, і треба повідомити новини Меган. Діана організована, Еліс, як завжди, пристрасна, а Меган напрочуд спокійна.
53	Still too keen to get to the next sentence before she's fully lived in this one, but she does some miraculously fresh things.	Вона все ще прагне перейти до наступного речення, не встигнувши повністю прожити це, але робить кілька дивовижно свіжих речей.
54	He challenges and reassures at the same time and you can hear the grind and click of rusty minds all over the audience.	Він кидає виклик і заспокоює водночас, і ви можете почути як скрегочуть і клацають іржаві уми по всій аудиторії.
55	An out of body experience.	Втратив свідомість. Цікавий досвід.
56	Recipe for panic.	Формула паніки.
57	Another heavy silence hangs over the grey, grey day	Ще одна густа тиша нависла над сірим, сірим днем.
58	Worse – bone crushing tiredness and an awareness that there is a price to pay for a night out.	Ще гірше - втома, що пробирає до кісток, і усвідомлення того, що є ціна, яку треба заплатити за вечірку.
59	Total lies.	Суцільна маячня.

60	Rima goes back to the hotel after we watch with sublime irreverence.	Рима повертається до готелю після того, як ми спостерігаємо за нею з піднесеною неповагою.
61	Tash and Liam are, of course, legendary hosts.	Таш і Ліам, звичайно ж, легендарні ведучі.
62	A fax from David Johnson eloquently asking for mercy for Jim at NYTW who may lose his job.	Факс від Девіда Джонсона, який красномовно благає про милосердя для Джима з NYTW, що може втратити роботу.
63	Packed house.	Аншлаг.
64	The audience, however, are worryingly geriatric.	Однак аудиторія тривожно літня.
65	. . . the power of a fucking newspaper hangs over the entire day – the pressure of it visible on Megan’s face	... сила довбаної газети тяжіє над нами цілий день - її тиск видно на обличчі Меган.
66	Damning and fairly unprecedented report in Standard re Riverside.	Розгромна і, правду кажучи, безпрецедентна стаття про «Ріверсайд» у «Стендарді.
67	Belinda had come prepared with a mental list of things to think about if it had been dreadful.	Белінда прийшла з підготовленим списком речей, про які варто подумати, якщо б концерт виявився паскудним.
68	Alison [Steadman] & other fine actors compromised by atrocious direction.	Поганюча режисура кидає тінь на Елісон [Стедман] та інших чудових акторів.
69	Splat!	Плюх!
70	Murray H. – took photographs. (Boring ones.) NB Snowdon.	Мюррей Г. – зробив кілька фото (занудних) NB:Сноудон.

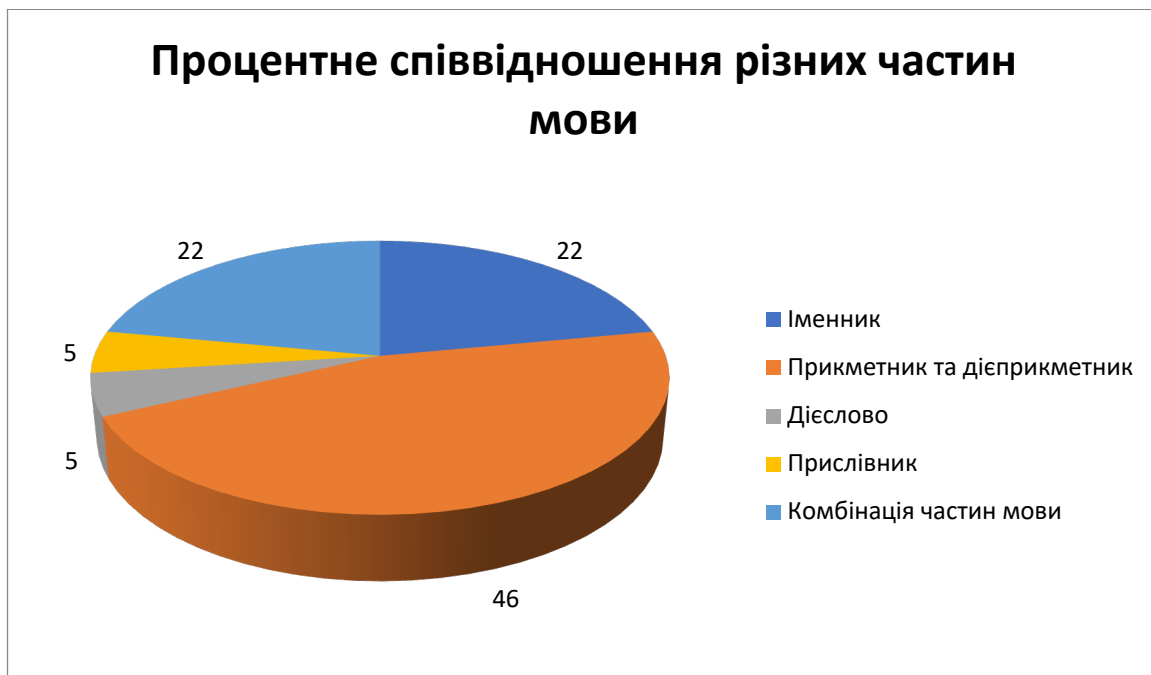
71	This crew is amazing.	Знімальна група неймовірна.
72	A hopeless phone-call with Roger who thinks I'm a crazed actor.	Безперспективна телефонна розмова з Роджером, який вважає мене психонутим актором.
73	It's all on one level and the staff are terrific.	Усе на одному поверсі, і персонал чудовезний.
74	I am a bully.	Я буваю агресивним.
75	The meal at the hotel was dreadful, appalling service...	Вечеря в готелі була жахлива, сервіс кошмарний...
76	Agree how clumsy I was but that it wasn't deliberate and walked quietly away.	Погодився що я жахливо незграбний, але це було ненавмисно, і тихенько пішов геть.
77	I'm not sure who is angry at who – I certainly feel a little mislaid...	Не знаю хто на нього злиться – почувуюся дещо розгубленим...
78	One of Liza Key's madcap outings.	Одна із шалених вилазок Лайзи Кей.
79	These are the tough days.	Непрості дні.
80	Great people running it and superb circle seating.	Власники та адміністратори – чудові люди, і сидіння півколом шикарні.
81	Sonya gets it together remarkably for someone cast on Friday.	Соня феноменально примудряється зібрати все це до купи для п'ятничних прослуховувань.
82	I wind up standing in a corridor defending my 'perfectionism' to the beleaguered director.	У підсумку я стою в коридорі та захищаю свій «перфекціонізм» перед приголомшеним режисером.

83	Extremely pleasant suite at the Clarence Hotel with a balcony and view up and down the length of the Liffey.	Надзвичайно приємний номер у готелі «Кларенс» - із балконом і краєвидом усієї [річки] Ліффі.
84	Ian talks about the National Theatre's amazingly blinkered approach to choosing a new artistic director and of the prejudice against Jude Kelly.	Ієн розкажує про дивно вузьколюбий підхід Національного театру до обрання нового художнього керівника і про упереджене ставлення до Джуд Келлі.
85	He loves actors and takes real pleasure in watching them flex muscles and imaginations – it's incredibly touching when a director shows their vulnerability in that way.	Він любить акторів, і йому непідробно подобається спостерігати за грою їхніх м'язів та уяв – неймовірно зворушливо, коли режисер так щиро демонструє свою уразливість.
86	Lindsay takes Amanda into a scarily downmarket area during Act 1.	Ліндсі веде Аманду в жахливо занедбаний район під час першої дії.
87	Witless, joyless sound that dangerously silences or dilutes the rest of the audience.	Безглуздий, безрадісний звук, який загрозливо занурював решту публіки в мовчанку або розхолоджував.
88	His always shaky sense of humour completely deserts him.	І без того кульгаве почуття гумору геть його покидає.
89	No process in the afternoon and so – the spatzing is unavoidable.	Ні в обід ні після не просунулися навіть на крок – тож перегавкування не уникнути.

90	There's a feeling of frustration now.	Період тривожного розчарування.
91	First thing an inventive cab driver brings me to the Almeida 15 mins late for the rest of the technical.	Спершу креативно настроєний таксист привозить мене на технічний прогін в «Алмейду» на 15 хвилин пізніше ніж треба.
92	am – Goes very fast.	Ранок – пролітає блискавично.
93	It's a ridiculous lifestyle.	У мене анекдотичний спосіб життя.
94	We all toddle behind in his wake.	На фоні нього ми всі пасемо задніх.
95	The devil was crawling around today making me antsy.	Сьогодні навколо мене весь день кружляв біс, примушуючи мене до нетерплячки й роздратування.
96	I rake my features looking for all the bumps, cavities and lines that litter the contact sheets...	Впинаюся поглядом у свої рисив пошуках усіх тих гуль, ритвин і зморшок, які мерзенно вилазять на контактних «контрольках»...
97	Do the reverse shot with Prunella – walking into a close up flirts with awful self-consciousness.	Знімаю з Прунеллою зворотний план – наближаюсь до неї у крупному плані, починаючи загрозово свідомий флірт.
98	Shots lost all the time.	Постійно профукуємо хороші дублі.
99	Idiotic.	Ідіотизм.
100	One small suggestion and she transforms spectacularly.	Одна крихітна пропозиція – і на очах відбувається її блискуча метаморфоза.

ДОДАТОК 2

Діаграма процентного співвідношення представлення емоційно-експресивної лексики різними частинами мови.

ДОДАТОК 3

Діаграма процентного розподілу способів перекладу за допомогою еквівалента, аналога та заміни

**ALFRED NOBEL UNIVERSITY
THE EUROPEAN AND AISIAN LANGUAGES AND TRANSLATION
DEPARTMENT**

Kovtun Maryna

**THE FUNCTIONS OF EMOTIONALLY EXPRESSIVE VOCABULARY
AND ITS TRANSLATION IN ARTISTIC CONFESSIONAL DISCOURSE:
“MADLY. DEEPLY: THE ALAN RICKMAN DIARIES”**

ABSTRACT OF MASTER’S THESIS

Scientific supervisor Stepanova A.A. Doctor of Philology, Professor

Dnipro

2024

The work is devoted to the investigation of linguistic-stylistic features of the translation of emotional-evaluative vocabulary in a fiction text.

The relevance of the topic is determined by the fact that, despite the wide coverage of the issues related to translation of emotional and expressive vocabulary in modern science, the issues of linguistic understanding of the expressiveness of the translated text, which maximally conveys the author's intentions of the original, remain unresolved.

The paper aims at determination of the comparative potential of applying different methods of Ukrainian translation to the English-language artistic emotional and expressive discourse, and poses the following research tasks:

- To present the theoretical prerequisites for the study of the key phenomena for the work: the degree of study of expressive-emotional vocabulary, discourse characteristics, understanding of research of such vocabulary and the possibilities of its translation in the scientific field, artistic discourse and the interpretative-communicative method of translation;

- To systematize the main word-forming, lexical, phraseological, and syntactic means of conveying emotional and expressive information in an artistic text; to evaluate the volume of the selected group of means and their role in creating an emotional and expressive effect;

- To consider and apply in practice the methodology and methods of analysis of English-language artistic emotional-expressive vocabulary in the aspect of interpretive-communicative translation;

- To carry out a study of specific translation solutions in the absence of direct linguistic correspondences;

- To reveal the patterns of application to the English-language artistic emotional and expressive discourse of each technique that constitutes the researched translation method, to determine the relative frequency of application of the corresponding translation techniques.

In the first section of the work, it is stated that emotionality and expressiveness are essentially identical, but the term 'expressiveness' is used more often and,

accordingly, the category of expressiveness is more multifaceted. However, the use of the term “emotionally expressive vocabulary” is not in vain, because emotionality is often understood as a general mood, emphasis, sensual or emotional atmosphere.

In the linguistic studies of the beginning of the 21st century, there is a growing interest in the study of methods and means of emotional expression in the language of the texts of fiction works. The study of emotional and expressive information contained in the text is of great interest, because it interprets fragments of reality, expressing an attitude towards them - valuable or emotionally significant.

Expressiveness, contributing to the creation of new means of conveying the thoughts and feelings of the writer/speaker, is the embodiment of his personality in the language, which is very important for the fiction text. Fiction creates an emotional and aesthetic impact on the reader by conveying particular information. For the fiction text, reporting certain facts is a means of influencing the reader, unlike a logical text, for which it is the main function. In ‘artistic’, fiction language, a specific aesthetic function of language is implemented, the purpose of which is to embody an artistic model in the text, while at the same time, this function is intertwined with others - pragmatic, communicative, emotional - strengthening them.

In connection with the expansion of the range of questions related to the study of the text from a communicative point of view, linguists turn to the concept of discourse. The adoption of the term “discourse” in modern linguistic research became a sign of the turn of the science of language towards “external” linguistics: the static structural-semantic approach gave way to a dynamic, communicative one. In addition, there are two areas of research – linguistic-cultural and discursive-personological.

At the same time, the analysis of lexical means of verbalization and concretization of emotional meanings of the artistic text is based on the study of contexts in which there is emotional vocabulary, which allows revealing the creative style of the writer in creating the emotional world of the characters, identifying the dominant ways of interpreting emotions at the lexical level.

Speaking about the main models of translation, the following can be distinguished:

1. The denotative model of translation is the most common model. It is based on the indisputable fact that the content of all language signs reflects, in the end, some objects, phenomena, relations of real reality. These elements of real reality, which are reflected in the signs of language, are usually called denotations. The denotative theory of translation defines translation as a process of description through translation of the denotations used in the original language.

2. The transformational model of translation, the author of which is the American scientist Y. Naida, uses the doctrine of nuclear structures of N. Chomsky. This model involves three stages of the translation process. 1) the analysis stage - the structures of the original are transformed into nuclear structures of the foreign language. 2) the actual translation stage - nuclear structures of the foreign language are replaced by equivalent nuclear structures of the target language (interlingual transformation). 3) the synthesis stage — the nuclear structures of the target language are expanded into the final ("terminal") structures of the translated text

3. The semantic model of translation (semantic transformation) bases the equivalence of the original and the translation on the presence of common terms in their content. At the same time, the commonality is established not between a set of terms fixed to some units of different languages, but only between individual elementary meanings. The importance of this theory lies in the fact that it makes it possible to translate not individual words, but whole sets of language units, taking into account the rules of constructing expressions in different languages. If in literal translation, the outer shell of the word or its form is taken as a basis, then free translation implies the translation of meaning by content.

It should be noted that the translation of emotional statements and text passages is more context-oriented than other types of translation, which creates certain difficulties for the derivation of some universal ways of adequately conveying the emotional content of statements and texts in a target language. The latter circumstance is explained, in part, by the general "unstudiedness", i.e., the lack

of clear definitions and classifications not only of emotional expressions and words, but also of linguistic units that carry any aesthetic load at all.

The use of literary and stylistic means in postmodern literary texts cannot be ignored by a literary translator seeking a plausible equivalence between two texts. In addition, the translator must take into account the organic relationship between form and content, parts and overall structure, as well as the function of stylistic and literary means used in narrative texts, which is evident on the example of “*Madly, Deeply. The Alan Rickman Diaries*”, considered in this paper and taken as a material for practical part of research.

Methods of expressiveness transformation to the target language are generally divided into three groups:

1. Using the equivalent. Equivalence of translation is the commonality of content (content proximity) of the original and translated texts, assuming the most accurate transmission of the original text in the translated language in its entirety ((«*Fascist mayor of Rome, Berlusconi, Sarkozy, President McCain? Bush still there, Cameron at a gallop... God help us*» (с. 391) («*Римський мер-фашист, Берлусконі, Саркозі, [мабутній] президент Маккейн? Буш досі на посаді, Кемерон скаче галопом... Рятуй нас, Боже*»))

2. Using analog. Such a translation involves the use of a phraseological analogue, that is, an idiom that conveys the same meaning, but with the help of a different image («*Devlin fights a constant battle with the bottle*» (с. 60) («*Девлін невпинно бореться із зеленим змієм*»))

3. By substitution. Substitutions represent the most common and diverse type of translation transformations. In the process of translation, grammatical units can be replaced - word forms, parts of speech, clauses, types of syntactic connection, etc. («*One of these really lousy days when you think ‘what have I done?’ Today also brings an invitation to appear on Question Time. The very definition of ‘you must be joking’*» (с. 79)) («*Один з тих глибинно паскудних днів, коли питаєш себе: «Де я так нагрішив?»»»))*

In the second and third Sections of the paper, it was revealed that emotional-expressive vocabulary is presented in the considered book of Rickman mainly by adjectives, while the most frequently used method of translation is using an equivalent, which is logical, because the translator's task is to convey the meaning of the author's content and all the subtleties of the author's intention to the readership as accurately as possible in each case.

Moreover, the research showed that addition to preserving the denotative and expressive characteristics in the translation, the specific communicative setting of the literary text (the level of the purpose of communication) is no less important. This setting makes additional adjustments to the translation solution, determining which of the functional characteristics are the leading ones for the given text. The communicative setting is based on the expected reaction of the recipient of information - not only intellectual (message level), but primarily emotional. Choosing one or another way of implementing the translation process, the translator mentally compares the reaction to the original texts and the final message of multilingual recipients. Therefore, it is necessary to focus on the emotional reaction of the recipient while preserving the meaning of the original text.